

8

3-B

1

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

82.2.10

42
A
11

from 3-B

Petr. Grotto Tab. Hecce is

M. V.

56

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

...

...

...

AD LVDOVICVM XIII.

GALLIARVM ET NAVARRÆ

REGEM CHRISTIANISSIMVM.

ECCE (Rex Potentissime) historiam Tabulis scriptam factorum Inuictissimi Principis HENRICI IV. Galliarum & Nauarræ Regis genitoris tui tibi offero, do, dico. Admirandus ille admiranda fecit & egit. In pueritia non moliter educatus est, vt aptior esset perferendis laboribus; in tenera ætate dura & aspera expertus; adolescens factus, multa incommoda passus. Bella coactus suscepit, partes triplici pugna vniuersali exhaustas & cadentes excepit, & Dux earum, præfe-

*

2

aus

ctus Galliæ tanquam Sol oriens illuxit. In virum maturefcens , nouem exercitus propulfauit, triplicis pugnæ, Cotraciæ, Arcuenfis & Iberiacæ victor, & triumphator effectus. Regnum legitima fuceffione fibi delatum adiit, bellis & difcordiis ciuilibus plenum. Lutetiam longa obfidione profligatam cepit, libertatem ciuibus, exteris hoftibus qui intus erant, veniam egredien- di dedit. Acies quatuor Italas & intume- fcentes vidit, vicit, & profligauit. In omni- bus pugnis, conflictibus, & obfidionibus fu- perior euafit: exteros à finibus Regni ar- cuit, difcordias ciuiles fedauit, rebelles & perduelles clementer excepit: proſcriptos ab exilio reuocauit, Galliã inſtaurauit, pa- cem omnibus dedit, imò exteris nationibus eam expetētibus Pontificis Maximi inter- ceffione. Sabaudiam, & Brexiam cepit, ti- morē Italis, & aliis pluribus incuffit. Victor & triumphator rediit, ſemper **Augustus**, à
nullo

nullo vnquam victus, semper triumphans.
Tandē laureatus, & palmis redimitus ani-
mam reddidit Deo, Christiano Imperio lu-
gente. Hæc sunt mirabilia tanti Principis,
quæ tibi exemplo esse debent, vt virtutum
eius imitator, in Throno meritò sededas, &
Regnum rectè, & appositè regere, & tutos
limites ab inuasionibus conseruare possis.
Maacte animo (Rex Potentissime) & vesti-
gia patris imitare, eius pietatē erga Deum,
sagacitatem, promptitudinem, magnitudi-
nem, prudentiam, & clementiam, vt Deus
fauore suæ diuinæ gratiæ, te ad adolescentiā
perfectam in splendore, & pace fœliciter, &
sine strepitu perducatur, & fluxus maleficos,
qui Regna turbare solent, discutiat, vt viri-
lem agens ætatem, cogitationes ipse ante-
uertat; vt Sceptrum tuum dilectum & for-
midatum sit, & templo Iani clauso, benefi-
cio publicæ tranquillitatis gaudeat. Vale.

* ; AD

AD LECTOREM.

LECTOR, habes opus absolutum, & breue Historia
gestorum Magni illius Principis HENRICI IV. Fran-
corum & Nauarra Regis. Hac tabulis scripta, ut longi-
tudini temporis, imò aternitati commendentur. Videbis
acta virtutis, magnitudinis, mansuetudinis, & clemen-
tia. Ad sunt triumphantes victoria, quæ laureatum Principem omnibus
Principibus qui fuerunt, præferendum meritò arguunt. Hac sunt exempla
Regibus, ut sciant quid in bello, quid in pace agendum sit, quid erga sub-
ditos, & extraneos obseruandum. Rex iste fuit lumen Principibus sui sa-
culi: erit & in posterum, cum virtute sit immortalis. Omnibus quæ in
Principe necessaria sunt, fulgebat, à cælo multis in eum collatis beneficiis.
Eius virtutes, & famam, encomia & præconia scripsi auxilio Gallica
Historia Petri Matthæi Historiographi Regij viri eruditissimi adiu-
tus. Hac omnia omnibus sæculis, imò perennitati consecro: ut longa posteri-
tas discas, hunc numinibus similem fuisse, & post tempora stes vetus tan-
ti Regis memoria. Lege igitur, candide Lector, & repete: hac ardua, quæ
bona fide edidi, in ardua materia, & laboriosè sata, benigna interpreta-
tione suscipe, & foue. Vale.

TABVLÆ

TABVLÆ HISTORICÆ HENRICI IV. COGNOMENTO

MAGNI, GALLIARVM ET
NAVARRÆ REGIS.

VGVSTVS ille Princeps Potentissimus, & victor semper, Optimus HENRICVS IV. Galliarum & Nauarræ Rex, anno M.D.LIII. Flexiæ conceptus est: Idibus Decembris, coelo annuente, Pali in lucem emissus in Pyrenæis innatis limitibus, qui Celtas ab Hispania determinant vndique montes, & scopuli, loca vbique aspera, rugosa, iugosa, puerum educandum exceperunt.

Ab incunabulis, & in ipsis vitæ foribus, educationi Henrici Asturum Regis, aui materni destinatur. Infans & pusio Corrasij ab eo rusticano victu educatur, vt vis animi augeatur.

Anno suæ ætatis septimo Regiæ Francorum Regis Aulae admotus, vt cum cognata progenie educaretur, & cum illis Lihorum ramis viueret, quorum Sceptro iure sanguinis, meritis & ordine erat successurus.

Adolescentiæ proximus, fortunæ fluxus & refluxus passus

A

sus

sus est patrē morti dato, & funerato; matre Regina profuga longiùs abdicata: patruo gratia minuto, agnatis vinctis, & iudicatis reis, amicis proscriptis, & seruis, clientibùsque exulibus factis.

Pubescente ætate nouercales adhuc fortunæ fluctus expertus est, Regno variis seditionibus, præliis & bellis civilibus pleno, aliquando sæua pacis intermissione decepto. Et cùm adoleuit, militiæ tyrocinio accitus, Dux & Imperator foelicibus auspiciis agnitus infoelicium partium, quæ quater instructa acie, inauspicata pugna ferè prostratæ iacebant, eas subactas, collapsas, & attritas, foelici præsentia in exercitum debilitatum collectas, armis & fortitudine sua crexit, & subleuauit.

Postquam virilem ætatem attigit, ad matrimonium pellectus illegitimis nuptiis, funestis & inconcessis hymenæis adactus est fato malo: fortuna aduersante nuptiarum initiū fuit matris inopinatus obitus. Secuta sunt mala plurima, Bartholomeia clades, captiuitas suæ libertatis, proscriptio suorum, & sibi, & multis specimen seruitutis indiderunt. Ast ille incomparabilis virtutis aulica custodia dilapsus, & digressus, commilitonum qui aufugerant, libertate recepta, Dux efficitur discordiarum civilium eminentibus periculis. Autoritate fulgens, Imperatoris, Tribuni, & sæpe priuati & gregarij militis vices egit, strenuè pugnavit, donec quinto Diplomate Regio pace restituta, securitas publica data fuit, & promulgata.

Belli

Belli ciuilis tempestatibus sedatis; quies publica mutata est; ecce fulgura, turbines, stupendi impetus, strages, & horrenda mala sese offerunt: & in quatuor annorum spatio decem Regales exercitus incautū inuadere conantur; eos excipit, sustinet, & validè repellit, & propellit: cum virtus & fortuna numquam deferunt; spes in virtute, salus ex victoria.

Pugnæ Cotraciæ foeliciter parta victoria, virtutis suæ cunctis indicem præbuit, hostes & æmulos metu affecit; Aquitaniam sibi adæquauit, & summa belli ab eo in Occitaniam, & Delphinatum translata est. Pictonici soli regnator & triumphator Ligerim transgreditur; Andinum appetit, & tanquam Sol oriens fulget & refulget.

Facibus vbique in Regno accensis ob internecionem duorum Principum fratrum, flammis & sanguine scatebant omnia. Ast ille omnium simultatum immemor HENRICO III. Augustæ Turonum in augustias redactō opportunè adfuit, & auxilium tulit, vt Galliam cadentem exciperet. Atque adeò ita foeliciter opem præbuit, vt sine dubio Rex triumphator patentibus portis, & hostium viribus dissolutis, breui urbem ingressurus esset, ni sicarius monachus eum parricida manu occidisset.

Occiso Rege, inopina mors multis terrorem attulit: copię Gallorum vnum Principem colere assuetæ, iugum tyrannidis metuentes, huius Principis ditioni legitimæ se submittunt, & vtrò cum Regem agnoscunt, multis hanc gloriam iniquè ferentibus.

Omnem potestatem ad vnum & legitimum successorem conferri salutis publicæ interfuit. Regnum reperitur diuersis partibus, dissensionibus, & discordiis confectum. Belli ciuilis malum non solum animata deuoluit, sed euerit quidquid stat, nulla scelerum facies deest, nulla dignitatis, sexus, aut ætatis habetur ratio; stupra cædibus, cædes stupris adduntur; nulla est in foro pax; nulla in supremis Curiis concordia; nullæ in iudiciis moderationes, nullus honor. Magistratus plures libidine dominandi res nouas, & sæuissimæ quæque promunt, largitiones, luxus, industriam & vigilantiam exercent multi, mala initia impudentibus ausis fouere non verentur. Hinc noua semina belli ciuilis, & defectiones à domo Principis quæsitæ.

Plures aduersa moliuntur ex diuersis partibus Europæ contra hunc Principem proclamatum Regem: magna pars Gallorum causæ æquitatem agnoscere; & imperium subire, perduelles ferocire, insurgere; exitia regno minari; irruere; & inolescere, hostes arma mouere; verè subditi pauescere; ille verò caput rerum non omittere Rempublicam; in casum non dare; iras ciuiles in exitium hostibus vertere; dissidia sedare; hostes repellere; laboribus & pugna Regnum vindicare, & pro salute publica vitam periculis exponere, ut res rectè constitutæ, & ad sanitatem redactæ, paci & quieti vniuersæ restituantur.

Diepa eum excipit, & excipiendo ab aliis excipitur, & cæteris fit exemplar fidelitatis. Arcuensis vicus eum inuictum,

ætum, & insuperabilem probat. Lutetia Parisiorum Regni metropolis tremit, & ingemit, cum ad portas adesse cernens, quem profugum ad Britannos esse credebat. Hanc Rex inuictissimus obsidet, suburbia nullo negotio expugnat. Hoc casu Parisienses perterriti & trepidantes in diuersas vrbs partes discurrunt, & cum eos confusione turbatos cum omnibus suis copiis in suam potestatem redigere possit, tamen proximum suæ clementiæ, & humanitatis esse existimat, urbem vi armata non capere, eam ciuibus non spoliare, ædificia non vastare, & opes militum prædæ non exponere.

Vindocinum, Cœnomani, Lexouij, Ebrouicenses, Alenconij, Vernolium, & Honofflorium trepidant, commouentur, verentur, pertimescunt, manus tendunt deditionem significantes, & armis proiectis, in eius fidem se tradunt, eum agnoscunt, iugum subeunt, & victricibus armis cedunt, imperata facere, & oppidis recipere parati sunt.

Rex pro bono publico, pro salute Reipublicæ, acie vtrinque instructa, pugna vniuersali, & signis explicatis dimicandum esse existimat. Hostes prælium poscentes accedunt, vocat concionem, sapientia & prouidentia præuisa, & imminenti pugna apta & idonea disserit. Consilia, astus, locos, prompta & occulta nouit, aciem instruit: intenti paratiq̃ue milites adstant, & signum pugnae expectant. Campus Iberiacus locus prælio destinatus.

In hostium cateruas per ferociam prorumpentes, validissimos incurrere iubet. Globi ignei tormentis bellicis tan-

quam fulgurā mittuntur; conspicui hostium propugnatores vulneribus deiciuntur, cæterorum animis ardor minuitur. Rex in eos impetum facit; plures turpi fuga abeunt; Proceres pugnam sustentant, fugientes sine cura ducum eos deferunt. Omnes tandem terga ostendunt; Regij milites internecione hostes afficiunt; Rex per aciem volitans clamat, ne cædibus insistant: vndique fugientibus vulnera, luctus, excidia, plura cadauera, arma & spolia in loco pugnae reperta. Magna & laudabilis ea victoria victori incruenta.

Iberiacum in campis Iberiacis pugnantem vidit & triumphatē. Eius robore & fortitudine sceptrum collapsum resurgit; Medunta & Verno portas victori recentis victoriæ apertas ostendunt, & præbent. Melodunum poenas luit temeritatis. Sandionysanum oppidum cum superiorem sentit, & sacra maiorum monumenta & mausolea restituit.

Esurientem Lutetiam expugnare noluit, imò conseruatam esse voluit. Peritura erat, si eam perire voluisset. Corbælium amittitur, & cum hostium exercitu perit, & mox solertia & diligentia Principis recuperatur. Pons Arsius eius peritiam, Carnutum constantiam, Nouiodunum animi magnitudinem, Louuerium vigilantiam mirantur, Albomalum pro suorum salute eius effusum sanguinem testatur.

Rothomagi rebus desperatis ad extrema quæque redacti, spe omni auxiliorum priuati, omnia metuentes, obstupescunt & mirantur. Dum aduersus hostes Princeps inuictus proficiscitur dimicaturus, luetotium inimicos turbatos, sparsos

spargos & concussos reddit. Caldobequium nocturnis fraudibus fugientes tegit. Esparnaium eorum discessum & fugam palam omnibus ostendit: Drocenses dedecus & turpitudinem augent.

Expugnata & vi recepta ciuitates eum potentem & fortem prædicant, sponte dedita fidum, intercepta & dolose subrepta clementem affirmant. Illi vincere, non vinci semper contigit: numquam victus, semper victor capiti palmas laurisque intexuit.

Deo duce, iuuante & opem præbente ad Lilia auita ductus, & deductus est: eodem numine auxiliante, ab insidiis & parricidarum manibus & telis seruator, & protegitor. Anima eius cœlo suadente, singulari sapientia & prouidentia prædita & præmunita, coniurationes, & nefanda consilia, quæ Gallicas discordias perpetua molitione fouebant, rumpit & dissipat.

Contra hostes partis victoriis sui ipsius victoriam addit: veritatem amplectitur, fidem manibus ad cœlum extensis agnoscit, Ecclesiæ sinui reponitur, & Rex Christianissimus in antiquissimo totius orbis Templo oleo sacro inungitur, & coronatur. Hinc spectrum sublatum, fucati colores extincti, prætentiones concisæ, pugnandi causæ excussæ, considerationes & coitiones terminatæ, auxiliorum fiduciæ extortæ, malorum temeritati frænum impositum, & bonis de fide timentibus securitas data.

Meldæ, Lugdunum, Aurelia, Biturix reliquorum dedicatione

tione ad sanitatem perducuntur, factionibus eiuratis Regem agnoscunt, ad viam pristinae fidei redeunt, & debito obsequio se submitunt. Domicilium veritatis in corde, & ore eius. Hoc oraculo excitati hostes etiam infensissimi, & potentissimi, huius verbis solis fidem adhibere non reluctantur, & securitatem innoxiam experiuntur.

Lutetiam capit clementia exuberante, Magistratus restituit; Iustitiam in pristinum statum redigit; Urbem foelicitate, & rerum omnium copia replet; exteris hostibus pauperibus dat veniam, & eos armatos impune exire, & reuertere sinit, sempiternae suae gloriae monumentum praebens, & magnitudinis animi, qui numquam timet, nec odit.

Hostium Laodunū fit sepultura, fons Francicus fastuosos, praelio victos & superatos, ad pedes Regis prouolutos, supplices reddit. Strata superbia, & ferocitate profligata, nec elatus est iracundia victor; sed eos humaniter excipit.

Minores ciuitates, quae maiores insanientes in defectione imitatae erant, eas in obsequio sectantur. Burgundiam Rex subiugat; Comitatum ingreditur, & inuadit. Belli ciuilis faces foeliciter extinguit, iudicium & poenas non exercet, ut contineantur qui contineri non poterant, omnes res praeteritas perpetuae obliuioni tradit, delictis in vasto suae clementiae mari submersis, & indulgendo, pro poenis praemia & remunerationes statuit.

Rex Christianissimus clementia affluente amnestiam edixit, & Edictum in Curiis promulgari iussit cum iure
postli

postliminij : eo enim omnia commissa oblitterata , atque abolita, venia irrogata; eius subditis, qui visi erant in eum infirmæ fidei, postliminium personæ, famæ, ciuitatis, & bonorum illis hoc Diplomate datum.

Regionem Phocensem pacat : Feræ peruicaciam & feritatem perdomat: Massilia libertatem recuperat cæso authore suæ seruitutis. Regni Proceres & Ordines Rothomagi cogit, vt eorum consiliis vtilitati publicæ consulatur. Edicta confirmat, & promulgari iubet, quæ pacem & quietem publicam firmant.

Receptis Ambianis, stante victoria, impossibilitate armorum, æquitati & iustitiæ cedente Regio, viris armisque nobilis, & seminaria hostilis exercitus, vidit & nouit quid sibi vtile erat; Pacem petit & expetit communis Christianorum parentis intercessione, & hoc obtinet captarum vrbium deditione, & diuturni belli fructibus restitutis. Armorica palmarum foelicitati resistere nequit, & tantæ victoriæ victori cedit.

Vt pacem integram & perfectam reddat, ad Alpes irrumpit cum exercitu; Mommelianum conspectis armatorum copiis trepidat & timet; vi cogitur ad deditionem, & accipitur. Insubria Regni Galliæ fit terminus; Mediolanum ne fiat idem, pertimescit; Italia commouetur, & stupefcit. Ille inuictissimus infontes metu soluit, cum se armatum ad ius suum vindicandum, & ad ea quæ sua sunt recuperanda, notum omnibus facit. Renitentia non obstat, victoriam non

B impe

dissipat, tranquillitate publica secura & illæsa remanente.

Tanti nominis & tantæ authoritatis Principi fides ita ab omnibus adhibetur, ita fastigium supremæ gloriæ adeptus est, ut eius voluntati tanquam legi, eius consilio tanquam sanctioni deferatur. Huius consulta Pontificium Prætorium admirari, Italiam venerari, Belgas obtæperando sequi.

Huius auspiciis innixa Regno quies, & ea fruitur pace quam dedit omnibus magno suæ vitæ discrimine, & sanguinis pretio, septemque suæ ætatis lustris.

Animos discordes & vecordes conciliat, subditorum mentes diuisas, & diuulsas vnit, motus animorum nefariis nouisque rebus studentium cohibet; artes prostratas restituit, & restaurat. Edictis promulgatis exules & proscriptos pristinae libertati restitutos reddit. Commercia reflorescunt, scientiæ resurgunt, & ita omnia instaurat, ut videatur necesse fuisse, Galliam ab hostibus deformari & conculcari, ut diruta & semisepulta eius armis resurgeret, & in lucem emitteretur.

Fidei auitæ maiorum suorum propagator, assertor, propugnator, & auctor, Religiosos diligit, omnes Ordines amplectitur; Patres Societatis Iesu in domo sua augusta Flexiæ fundat; in ea Collegium construi facit egregia liberalitate, & amplissimis dotat redditibus. Cor suum Regium & augustum post obitum ibi locari iubet. Multas Galliæ Ecclesias belli ciuile malo ab hæreticis euerfas restaurari & restitui foeliciter præcipit.

B 2 Galli

Galli post pacem initam, rixis & contumeliis inter se contendebant, certamine singulari pugnabant, & more barbaro ensibus & pugionibus vita se interficiebant, spretis diuinis & humanis legibus. Nulla dies stabat sine aliqua internecione, multi nobiles, & Martis alumni occidebantur. Bellum tantam cladem vastitiemque Gallis non intulerat. Itaque eò ventum est, vt lege & interdictione effusio ista sanguinis fuerit coercenda; vt illa horrenda spectacula prorsum tolleretur. Rex Christianissimus publica lege huiusmodi certamina vetuit, & Diplomate edixit, nequis in posterum pugna singulari dimicare auderet sub poena mortis, & bonorum publicationis. Hoc Edictum solenniter à Rege in augustali Consilio, Decurionibus consistorianis præsentibus, iuramento firmatum, & in Curiis promulgatum.

Victoriæ eum semper Augustum formidatum & dilectum effecerunt. Regias quinque stirpes & propagines ob salutem publicam cœli beneficio natas crescere videt, pietatem colit: in ædificiis construendis magnificentiam ostendit, in donis munificentiam & liberalitatem: in diligendis hominibus iudicium: in dictis, responsisque ingenij acumen & viuacitatem: in fortuitis & aduersis constantiam & magnanimitatem: fide erga socios & foederatos præfulget, moderatione & prudentia erga omnes, iustitiam unicuique reddit, æquum bonumque distribuit. Patiens laboris est, otij impatiens, negotia semper pro solatiis accipit.

Regia

Regia huius coma quæ canescit, usu rerum, & frequentibus curis, vigiliisque dealbata est; lauri quæ caput cingunt, collectæ sunt in victricibus campis, in ordinatis vtrinque tribus aciebus, vbi pugna vniuersali pugnatum, in triginta quinque fortuitis exercituum occurſionibus, in centum & quadraginta manipulariis præliationibus, vbi ipse manu propria dimicauit, & in trecentis urbium & caſtellorum obſidionibus.

Ex his omnibus fata & nata est illa ingens & perpetua fama, quæ ſingulari Dei beneficio eum publicæ tranquillitatis protectorem, Regni reſtauratorem, Eccleſiæ ornamentum, Imperij Chriſtiani arbitrum, & totius orbis delicias reddit.

MARIA MEDICEA thori ſui conſors facta, in ſolennibus nuptiarum Regina & Auguſta proclamata, nondum coronata, eo præcipiente coronatur corona aurea, pyropis & margaritis ornata, in vetuſtiſſimo Sancti Dionyſij fano, ipſo Rege præſente, Principibus, & præcipuis Regni Proceribus præſentibus. Cumulantur benedictiones, fit acclamatio exultationis, vndique Regia pompa, & publica lætitia adſunt, feſtiua & triumphalia conuiuia, luſus iocique ſubſequentur III. ID. MA II. M. DCX.

Regina feſto apparatu intra paucos dies urbem populofam & celebrem, cæterarum urbium matrem ingreſſura erat. Itaque ciues læti ſupplicibus votis fauſtiſque ominibus diem ingreſſus expectant, ſupellectilia & flores præparant,

vt vias quibus in Palatium Regium peruenitur, sparsis vndique fertis exornent. Portas virentibus foliis & floribus coronant; calet omnibus animus ad lætitiā; gratulantes dant operam, vt accensis funalibus dies augeatur. Sacerdotes, Senatores, Consules, & Decuriones festum occursum designant, vt sydus istud salutare excipiat. Iam effusæ in publicum turbæ longam seruitutem vouentes; lætitiā testantur.

Paulò pòst lætitia publica futuri ingressus in lacrymas vertitur, Rex Christianissimus, regia maiestate ad summū splendoris & gloriæ fastigium euecta; debellatis hostibus; Regno pacato; terrore orbi incusso; victa fortuna; inuidia superata; dum pace quam omnibus dederat, fruebatur, dum pompas, solemnitates, & honores Reginæ decernebat, dum per urbem Parisiorum curru vehebatur, hora sua tristis & fatalis properauit, & vltra vitæ spiritum denegauit. Immanis parricidæ dextera præceps impium ferrum duxit, & corpus augustum transegit, vires subito defecerunt, & vita extincta est PR. I D. M A. M. D C X. Serenissimam MARIAM MEDICEAM coniugem, & sobolem sex liberorum reliquit superstitem.

Regis morte audita protinus facies urbis mutatur, omnes attoniti, gemitus & planctus effundunt, & in luctum soluuntur; Regina extremo dolore tangitur, eius vultus vberimo lacrymarum fonte irrigatur, suspiria & lamenta ex imo pectore trahit. Plures verentur ne Regni
moles

moles corruat, factionibus, & seditionibus iterum concidat, mutationibus obnoxia.

Corpus, Regum consuetudine, differtum, & odoribus conditum, tumulo Regio in Ecclesia Sancti Dionysij, vbi mausolea prædecessorum extant, infertur summis Regiisque honoribus decretis, ductis publicè exequiis, funere, pompa maxima, illustri, solennibus celebratis laudatione, longa oratione sequuta, antiquitate generis recitata, Triumphis enumeratis, virtutibus commemoratis, & quòd eo regnante omnia prospera euenerant Reipublicæ. Cor eius Flexiæ in Ecclesia Ordinis Societatis Iesu repositum; vndique fletus & gemitus; Principes & Proceres, & omnes Ordines in lacrymas effusi.

TABVLÆ

[illegible]

VICTORI
AC TRIUMPHATORI
CORONÆ DE

TABVLÆ
TRIUMPHALES
HENRICI IV.
COGNOMENTO MAGNI
GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGIS.

AVTHORE
PETRO CORNVTO
IN SVPRÆMÆ CVRLÆ
DELPHINATVS
REGIO
SENATORE.

MARS
GALLICVS

HERCVLES
GALLICVS

AD LVDOVICVM XIII.

GALLIARVM ET NAVARRÆ

REGEM CHRISTIANISSIMVM.

AD H V C Tabulas , Regum
Maxime, tibi offero, Tabulas
Triūphales, & tales quæ æter-
næ memoriæ Principi Henri-
co Magno, Regi inuictissimo,
genitori tuo dicari debent. Talis fuit, vt si-
ne exceptione laudandus sit, virtute pro-
pria, & fortuna claruit, Galliæ vindex, &
propagator, furentibus se opposuit, & in ca-
ligine summa temporum, & desperatione,
tanquam Sol oriens enituit. Dignitate, pro-
bitate, sapientia, magnitudine, Regnum

C 2 bellis

bellis & diffidiis turbatum restauravit, fulcrum Imperij, religionem, & pietatem servavit, & à rebus gestis cognomen Magni accepit. Eius Annales, & gesta, sunt flores virtutum, & præcepta belli & pacis. Omnes Principes potentia, & prudentia superavit, perpetua omnium admiratione, & fatente invidia. Eius æthereum ingenium, alta sapientia præditum, per nebulas emicuit, & ab orbe condito non fuit qui maior opere, & re fuerit; fama eius vndique ignescit, & scintillat. Gallia certè Regibus Christianissimis, Inuictis, & Iustitiæ cultoribus inclyta floruit: sed inter eos eminet Henricus Magnus, author Gallicæ magnitudinis & gloriæ. Luce sua & claritudine suæ virtutis fulget. Adsumt tibi, Rex Potentissime, exempla imitanda, si illustria sydera gestorum eius cōtemplari velis. Hæc in mente fixa habebis, & illum, cuius sanguinem

&

partem præfers, nobis reddes: hoc omnes appetunt, & expectant. Interea hoc quidquid est operis, Augustissimæ Maiestati tuæ confesco, vt tuis auspiciis in publicum prodeat. Vale, & pro tua singulari & clementia, & humanitate, hoc munus boni consule, & me in animum parte aliqua admitte.

TABVLÆ

TABVLÆ TRIVMPHALES HENRICI IV. COGNOMENTO

MAGNI, GALLIARVM ET
NAVARRÆ REGIS.

MAGNO ET INVICTO GALLIARVM IMPERATORI HENRICO IV. OPTIMO, FORTISSIMO, REGNI GALLICI RESTITVTORI, SALVATORI, SERVATORI, CONSERVATORI, PESTIFERÆ TYRANNIDIS EXTINGTORI, DEVICTORI OMNIVM HOSTIVM, VICTORI AC TRIVMPHATORI SEMPER AVGVSTO, FVNDATORI PACIS, AC PVBLICÆ LIBERTATIS AVCTORI, PRINCIPI FLORENTISSIMO, GLORIOSISSIMO, INDVLGENTISSIMO, BONO REIPVBLICÆ NATO.

VICTORIIIS TRIVMPHISQVE MAGNIFICO D.N. HENRICO, MAXIMO FRANCORVM ET NAVARRORVM REGI, SEMPER AVGVSTO, PIO, FELICI, INVICTO, VIRTVTE FORTISSIMO, ET PIETATE CLEMENTISSIMO.

MAXIMO

MAXIMO PRINCIPI, SEMPER AVGVSTO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI SACRATISSIMO, VBIQVE VENERANDO, PIO, ATQVE INCLYTO VICTORI, AC TRIUMPHATORI OPTIMO, PISSIMO, PROVIDENTISSIMOQVE PRINCIPI.

Ob vindicatam rebellionem, & splendoris Regni restitutionem

Galli deuoti numini, maiestatiq̃ue eius

P. P. V. P.

BELLIS CIVILIBVS, FERRO, FLAMMA, & sanguine omnia permiscantibus, Gallis oppressis, suis facultatibus, fortunis, & omni præsidio spoliatis, HENRICVS IV. Galliarum & Nauarræ Rex Augustissimus, Inuictissimus, indignitate scelerum prouocatus, publicæ salutis, & boni publici anxius, hostes funesta clade & interitu memorabili consumptos perdidit, & Galliam incendio malorum dirutam, apparatu summo restaurauit.

CONSILIO, ARMIS, ET FORTVNÆ HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS TRIUMPHATORIS SEMPER AVGVSTI.

Qui animi incitatione & alacritate naturaliter innata, studio pugnæ excitatus, hostium exercitus ad laborem insolitum quotidianis itineribus defatigauit, & nactus dimicandi occasionē, in eos profudit, exposcentibus suis militibus, desiderio cōflictus ardentibus, & hostes duplicato cursu fugientes lassitudine confecit, exanimauit, & interfecit.

VICTRI

VICTRICIBVS ARMIS INVICTISSIMI PRINCIPIS
HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui sæpe sine pugna, & sine vulnere suorum rem confecit; & quoties facta est dimicandi potestas, animo firmissimo in prælium prodiit, hostium impetum excepit, eorum excursus & vires infregit, suisque ordinibus dispositis dispersos adortus est, & facta multorum cæde semper victor euasit.

ADMIRANDÆ MAGNITVDINIS PRINCIPI HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRORVM REGI.

Qui tempore viris armisque exercitatisimo strenuè & opportunè bellum gessit, laboribus & periculis iactatus aciem intentionis integram conseruauit, Gallias subegit Fortuna & Virtute fauentibus, Imperium suum constituit, Regnum pacauit.

IMPERATORI TOTIVS ORBIS POTENTISSIMO, FORTISSIMO, ET ARMIS EXERCITATISSIMO HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGI.

Quòd sub eo Galliarum Imperium ad nimiam maturitatem & senectutem redactum, præter spem omnium, quasi reddita iuuentute, vires recuperauit, & ad florem pristinum reuertit.

D GENE

GENEROSISSIMVS ET INVICTISSIMVS PRINCEPS HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, magnarum virtutum splendor, perpetua & stabili voluntatis permanfione, animi magnitudinem amplexus est, pro salute publica fortes labores suscepit, vim magnam temporum, rerum varietatem, incertum consiliorum exitum, flexibiles hominum animos vidit, rebus asperis & aduersis non celsit, & à suscepta semel constantia numquam declinauit.

DIVO IMPERATORI HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO IMMACVLATÆ DEVOTIONIS PRINCIPI.

Qui æternitatis spe ac sensu commotus, veram Religionem agnouit, Deo omni pietatis studio, pura, integra, incorrupta mente ac voce seruiuit. Quæ ad optimum, castissimûmque Dei cultum pertinebant, diligenter obseruauit, & constantia perpetua, virtute, voluntate atque deuotione ciuium salutem regniquæ tranquillitatem instituit, & conseruauit.

PIISSIMVS ET DEVOTISSIMVS IMPERATOR HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, sola spe æternæ vitæ ac gloriæ sibi proposita se agnitioni Dei vouit, & innocentia vitæ, pietate ac reuerentia mundam & immaculatam Religionem coluit, & iusto veroque Dei cultu dignitatem Regiam, & publicam tranquillitatem retinuit.

INVI

INVICTISSIMO PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM REGI OMNIBVS HONORIBVS, DIFFICILLIMIS TEMPORIBVS PERFUNCTO,

Ob prouidentiam, & statum optimum Regno redditum, corpus omnium subditorum P.

INVICTVS, FELIX, INCLYTVS HENRICVS IV. COGNOMENTO MAGNVS, GALLIARVM IMPERATOR, æterni Regni cupiditate motus, vniuersam suam vim ac potestatem ad verum iustúmque Dei cultum, ciúsque agnitionem, reuerentiam atque dilectionem conuertit. Regni fortem ac constantem propugnationem suscepit, iis, qui publicam tranquillitatem impiis seditionibus perturbabant, bellum intulit, nullam vitæ dimicationem, nec periculum formidauit, & hostium viribus fractis, & in deditionem coactis, rebus prosperè, præclaréque gestis feliciter imperauit, inimicis pepercit, tardè vindicauit, & vindictam pro necessitate regēdæ tuendæque Reipublicæ, non pro saturandis inimicitiarum odiis exercuit.

HENRICVS IV. GALLORVM ET NAVARRÆ REX, Had auitum Solium admissus, in ipso aditu ferocem populum ad debitum obsequium redegit, vrbes vi & iniuria occupatas ad deditionem coëgit. Auctus viribus, copias exercituum sanguini & prædæ assuetas, frequentibus præliis debellauit, spem Gallis, metum hostibus dedit, opti-

D 2 mum

num Reipublicæ statum imposuit , Gallias diuisas in suum corpus restituit , ad similitudinem cœlestium syderum , Regni custos vigilauit , Imperium Religione , atque Iustitia gubernauit.

INCOMPREHENSIBILI SAPIENTIÆ HENRICI IV. COGNOMENTO MAGNI, FRANCORVM REGIS AVGVSTI

Qui sibi imperauit , & affectiones sua imperio suo subiecit , antequam aliis imperaret , vt Regnum firmum , stabile ac diuturnum foret , & firma consiliorum ratione , animo erecto , studio vehementi , indefessa patientia , salutis , dignitati & excellentiæ Reipublicæ prospexit , & omnium magnarum rerum gloriam adeptus est.

RECTVS , MODERATVS , ET OPTIMVS PRINCEPS HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRORVM REX , omnia quæ ad Reipublicæ splendorem , Imperij maiestatem , & salutem plebis pertinebant , restituit , restaurauit direxit ; sanctè , iustè , innocenter regnauit. Gallias ægras & languentes florentissimas reddidit , & ciues eodem iure , atque benignitate retinuit.

OPTIMO MAXIMO PRINCIPI HENRICO IV. GAL-LIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Quoniam recta & moderata prudentia , & regnandi peritia Reipublicæ statum florentem ac felicem constituit , Imperium honore & amplitudine decorauit , ratione & diligencia

ligentia dominatus est, salutem populi, atque dignitatem publicam supremam legem esse voluit; laborantes & oppressos propugnauit, & consilio magnus, beneficio gratus, fama gloriosus, omnes in eadem iuris æqualitate retinuit.

SANCTISSIMO HENRICO MAGNO, FRANCORVM ET NAVARRÆ REGI.

Qui studio vtilitatis communis illectus, singulari magnitudine, temperantia, continentia, prudentia, consilio, authoritate, atque virtute Gallias seditiosis factionibus perturbatas purgauit, populos in suam tutelam recepit & tranquillitatem publicam constituit & conseruauit.

PROVIDENTIÆ HENRICI IV. GALLIARVM IMPERATORIS VERE AVGVSTI.

Qui Regnum ab hostibus liberauit, Imperium pro salute publica restituit, & omnium desideriis satisfecit;

Galli deuoti memoriæ tanti Principis

P P.

MAGNO REIPUBLICÆ GERENDÆ PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI SANCTISSIMO, PISSIMO.

Qui ab omnibus cogitationibus ad vnā Reipublicæ salutem conuersus, quod salutare maximèque optabile omnibus erat, cum dignitate amplexus est, & in magnis Reipublicæ tempestatibus, in securæ tranquillitatis portum nauem Regni saluam & incolumen euexit.

D 3 INVI

INVICTVS PRINCEPS HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, alta & diuina mente præditus Reipublicæ clauum tenuit. De rebus bene ac præclarè gerendis cogitauit: in negotiis temperatam rationem habuit; nihil temerè aut periculosè egit; longa animi prouisione, scientia, & diligentia, quod vtile fuit Regno, cognouit; Gallias motibus, ac temporum conuersionibus perturbatas sedauit, rerum gestarum & gloriæ sempiternæ monumenta posteritati reliquit.

IMPERATORI PROVIDENTISSIMO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI AD GLORIAM ET DIGNITATEM REGIAM NATO.

Qui magnitudine animi, robore, fortitudine, & magna rerum cognitione præditus, maiorem Reipublicæ curam, atque custodiam amplexatus est, & sæliciter regnavit.

MAGNVS, INVICTVS PRINCEPS HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, officij atque potestatis suæ amplitudine cognita, grauitatem & constantiam in Reipublicæ administratione adhibuit, omnia vitæ studia ad utilitatem communem retulit. Quod lex, quod æquitas, quod Religio postulauit, cogitauit & fecit: Galliam saluam & incolumem conseruauit.

Galli eius maiestati deuotissimi gestorum suorum memoriam æternitati DD.

OPTIMO

OPTIMO PRINCIPI A DEO IMPERIO GALLIARVM
PRÆFECTO HENRICO IV. FRANCORVM REGI.

Quòd labentem & cadentem Rempublicam suscepit,
ac fulciuit; Regni clauum in magnis tempestatum fluctibus
tenuit, salutem ciuium in sua tutela, fide, atque custodia de-
fixam, & non humana, sed diuina prouidentia omnes partes
Reipublicæ saluas & incolumes seruauit.

PERPETVA OMNIVM ADMIRATIONE DIGNISSI-
MO SERVATORI NOSTRO HENRICO IV. GALLIA-
RVM ET NAVARRÆ REGI, VICTORI SEMPER AV-
GVSTO.

Quòd inuictus operis ac laboris acriter pugnavit, bene-
ficio Fortunæ vsus est, rebelles salutem petere, exteros è fi-
nibus suis exire coëgit: & hoc perfectò opere, sibi digni-
tatem, suis libertatem recuperauit.

D. N. ET SERVATOR HENRICVS IV. GALLIARVM
ET NAVARRÆ REX, Regno in potestatem hostium
redactò, vidit bellorum calamitates, agrorum vastationes,
populorum cædes, vrbium exitia, optimorum captiuita-
tes, multorum inopias, & omnia maximè luctuosa, sum-
mèque miseranda.

Ast incredibili celeritate, solertia, prudentia, ope, auxi-
lio, armis hostes profligauit, victoriam acquisiuit, Impe-
rium & gloriam adeptus est. Ex eo Gallix contigit salus
& quies.

DIVI

DIVINÆ VIRTVTI, ET EGREGIIS EXIMIISQVE FACTIS HENRICI IV. GALLORVM ET NAVARRÆ REGIS: cuius excelsum laudis testimonium æterna vigebit memoria.

SEMPITERNÆ MEMORIÆ

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS, REGNI LIBERATORIS.

Cuius gloria neque interitu, neque ipsa confectrice omnium vetustate vnquam peribit.

GALLIA ingenti bellorum clade oppressa, plures libidine dominandi, vel odio aduersus dominationem, obsequium & fidem erga Principem exuerant; Regia maiestas elusa erat acerrimis seditionum ac discordiarum incitamentis, scelere & metu mixta erant omnia; Regnum vndique collapsum iacebat.

Eo tempore HENRICO IV. Galliarum & Nauarræ Regi cura fuit salutis publicæ & posteritatis. Armis, consilio, & virtutis regimine omnem potestatem Reipublicæ ad se legitimum Regni successorem contulit. Se ad auxilium Solum deduxit, subditos ad obedientiam reduxit, æmulos metu compleuit, exteros pacem petere coëgit.

MAGNO,

MAGNO, AVGVSTO PRINCIPI, MAXIMO ET FORTISSIMO IMPERATORI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI

Qui generosissimis equitum peditumque copiis comitatus, celeriter in hostes procurrit, & tanta vi in eos impetum fecit, vt eorum nemo sapissimè consistere ausus sit, omnesque protinus locò excesserint, & fuga salutem petierint.

VICTORI AC TRIUMPHATORI SEMPER OPTIMO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Qui pugnantes & resistentes in acie hostes circumiuit, eosque in fronte, à latere & à tergo adortus est; in locos finitimos refugientes est persequutus, in deditionem venientes excepit, acriter pugnae insistentes superauit & interfecit; neque vnquam militum suorum sanguine abuti voluit: sed recentes & integros defensis substituit.

IMPERIALI CELSITVDINI, IMCOMPARABILI SUPREMÆQUE VIRTVTI, INSIGNI ET NUMQVAM SATIS LAUDATÆ OMNIUM RERVM QVÆ PACE ET BELLO TRACTANTVR, EXPERIENTIÆ HENRICI IV. GALLIARVM IMPERATORIS AVGVSTISSIMI

IMMORTALI SINGVLARIVM LAVDVM GLORIÆ HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS PRINCIPIS INCOMPARABILIS. Cuius incredibilis magnificentia tanquam sydus & decus super omnes Principes claruit.

E MAXI

MAXIMVS ET AVGVSTISSIMVS PRINCEPS HENRICVS IV. GALLIARVM IMPERATOR, animi magnitudine & rei militaris peritia præditus, in asperissimis quibusque bellicorum insultuum conatibus, & desperatis vt plurimum belli euentibus, consultissimo & censorio iudicio vsus est, atque armorum authorato robore omnibus imperavit.

AVGVSTISSIMO VIVENTIVM SVI TENPORIS IMPERATORI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Qui fuit insignis clementiæ, & in omnes humanitatis.

VICTORIIS TRIUMPHANTISSIMVS HENRICVS IV. GALLORVM ET NAVARRORVM REX, vel pulcherrima, vel opere difficillima aggressus est, & memoranda virtutum facinora cœpit & perfecit; pro communi pace & concordia certare extremam sibi gloriam putavit, & mori lucrum.

HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI HEMINENTISSIMO, MVTVÆ CHARITATIS, CONFÆDERATIONIS ET AMICITIÆ AMATORI, CVLTORI, AVTHORI.

HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REX, Christianorum Principum specimen, columen, exemplar & decus, orthodoxæ Christianæque Religionis, & fidei
Catho

Catholicæ optimus zelator, militantem Ecclesiam instauravit, fouit & protexit.

VICTORI TRIUMPHANTISSIMO HENRICO MAXIMO FRANCORVM REGI.

Qui gentem extraneam, exosam & inuisam sæpius ad bellum prouocauit, profligauit, & multis victoriis superauit.

PRINCEPS IMMORTALIS GLORIÆ HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, rerum omnium, corporis & animi opulentia, & vbertate clarissimus, innumera suarum virtutum monimenta reliquit, magnificentiæ, munificentiae, liberalitatis, militaris excellentiæ, magnitudinis, & clementiæ.

ALTISSIMÆ SVBLIMITATI HENRICI MAXIMI FRANCORVM REGIS INVICTISSIMI;

Qui suis immensis meritis, & innumeris rerum optime gestarum monimentis sempiternitati temporis, & numquam perituræ memoriæ dicatus est.

CLARITVDINI HENRICI IV. COGNOMINE MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui tot insignibus belli pacisque virtutibus claruit.

Cuius memoriam Gallia reueretur, amat, veneratur.

E 2

EX

EXCELLENTIÆ EMINENTISSIMÆ

AVGUSTISSIMI PRINCIPIS HENRICI IV. GALLIARVM IMPERATORIS.

Cuius heroicæ virtutes singulari imitatione dignæ tanquã numina inter mortales radiis immortalibus coruscant.

PATRIÆ PATRI SERVATORIQUE NOSTRO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI, PRINCIPI OPTIMO.

Qui summa rerum ductus experientia, bellorum civilium furiores, similtates, discordias, æstus, & horribicos perniciososque impetus conatibus & beneficiis compressit.

ADMIRANDÆ MANSVETVDINIS PRINCIPI HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, FRANCORVM REGI DIGNISSIMO.

Qui pro communi omnium libertate, initiis auspiciis certare occœpit, & deinceps auspicamentis foelicibus hostes profligauit & fugauit, nefarios conatus conculcauit, & rem ipsam eò deduci curauit, vt Gallia concordiam & pacẽ coiuerit foedere perpetuo, nexu nodoque indissolubili.

PISSIMÆ AC TRIUMPHALI PIETATI HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS SANCTISSIMI

Quod non minùs consilio quàm gladio superauit, & misericordia, clementia, lenitate ductus, subditis saluis rem obtinere maluit.

ÆVI

ÆVITERNITATI

HENRICI IV. FRANCORVM REGIS INVICTISSIMI.

Qui bellum aduersus Regni hostes sumpsit, fortissimè dimicauit, exercitus deuicit, & de inimicis sæpius publicè triumphauit.

HENRICVS IV. GALLORVM ET NAVARRORVN REX, VICTOR ET TRIUMPHATOR SEMPER OPTIMVS, cognomen Magni, moribus & animi magnitudine meruit. Bello strenuus Gallos seditiosos, & externos intumescences, qui partem Galliæ prædati erant, domuit, vrbes captas expugnauit, & in potestatem redegit, & hostibus consternatis spolia opima in templis Deo Opt. Max. consecrauit.

HOSTIBVS perterritis, compulsis, defessis, lassitudine confectis, longa belli ciuilis strage fatigatis, summa rei diffidentibus, auxiliis & præsidio destitutis, salutem petentibus, armis signisque militaribus missis,

HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, ad omnem laborem animo paratus, usu peritus, & pugnis superioribus exercitatus, victor & triumphans sua sponte cursum repressit. Exteros è Regni finibus exire coëgit, Gallos conseruauit, Templum Iani clausit, pacem omnibus dedit.

E 3 GAL

GALLIA incendio flagrante , armis imperantibus , desperata omnium salute;

HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REX, ad quem summa Imperij pertinebat , qui semper boni publici commoda priuatis necessitudinibus habuit potiora, acriter & celeriter dimicauit, pugnavit, plurima prælia secunda & prospera fecit, Regni existimationem & dignitatem ab inimicis defendit; labore magnas controuersias extinxit, Rempublicam felicissimè gessit, omnem Galliam liberauit, & pacauit, & sua æquitate res ad otium pacis vniuersæ deduxit.

DVM IN GALLIA, omnia raptim atque turbatè agebantur, dum arma imperabant, diuina & humana iura permiscebantur;

HENRICVS IV. FRANCORVM IMPERATOR AVGVSTISSIMVS, neminem dignitate secum exæquari voluit, ne quid detrimenti Respublica pateretur, operam dedit, copias & exercitus comparauit, bellum gessit, hostes persequutus est, exteros debellauit, Gallos ad debitum obsequium reduxit, venit, vidit, vicit.

CLEMENTIÆ PII, FELICIS, ET INDVLGENTISSIMI PRINCIPIS HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui salutem victis dedit, & hostibus fallacibus, semper

pérque alia cogitantibus, alia simulantibus, tamen dare veniam petentibus peperit.

HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, HPOTENTISSIMVS, armis ac prudentia Regnum recuperavit, & bellis ciuilibus extinctis populos in pace ac officio continuit.

HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REX, Hvbibus quæ defecerant redactis, Gallia tota pacata, maximis periculis seruitutis atque interitus liberata, Magni nomine inde capto, Sabaudia expugnata, Segusianis subactis, exactis triumphis, Regnum incolume virtute sua, & consilij sui foelicitate seruauit.

HENRICO IV. FRANCORTM ET NAVARRÆ REGI, HFORTISSIMO PROVIDENTISSIMOQVE.

Quòd in Galliarum Regno industriè, & prudenter administrato, omnibus subditorum desideriis satisfecit;

Generosi duces numini maiestatique eius lubentes
PP. V. ÆTERN.

AVGUSTO PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM AET NAVARRÆ REGI TRIUMPHANTISSIMO.

Quoniam rei militaris peritissimus, armis, manu, pugna, fortitudine, prudentia, clementia, indulgentia, mē-

tes

tes subditorum diuulsas ad commune studium coëgit, & se ad autum Solium foeliciter deduxit.

HENRICVS IV. FRANCORVM IMPERATOR SEMPER AVGVSTVS Gallicas seditiones armis extinxit, vindicata rebellione, hostes compluribus victoriis subsequendo coërcuit, eorum exercitus fudit & deleuit, & omnes qui armati plurimas partes Galliaë occupauerant, domuit; Sabaudiam totam, & Segusianos subegit; Victor & triumphans Regnum & populos in pace conseruauit, & maioribus ausis se ipsum, & Gallias coronauit.

VICTORI SEMPER OPTIMO

HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRORVM REGI.

Qui totus apertus, minimèque infidiosus, virtute, non dolo dimicare consuevit, hostium dolos, insidias & artificia cognouit, & quid sequi, quid vitare oportuit; & lenitate, clementia, misericordia multos ad deditionem inuitauit; fructum virtutis & animi magnitudinis tulit.

PRINCIPI IMMORTALIS GLORIAE

HENRICO IV. FRANCORVM REGI ANIMI MAGNITVDINE ET REI MILITARIS SCIENTIA PRÆSTANTISSIMO.

Ob res foelicissimè & celerrimè gestas, quæ ad Imperij fui dignitatem vtilitatèque publicam pertinebant.

HER

HERCVLI VERO HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, FRANCORVM REGI DIGNISSIMO.

Quòd desperatissimo sæculo magnis cladibus fatigatus, virtutem suam numquam inclinavit, & hostes fortiter ab eo represi, oppresi, cæsi & debellati sunt.

PROVIDENTIÆ VICTRICI, SAPIENTIÆ ILLVMINATRICI, ET BENIGNITATI ADMIRANDÆ HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS POTENTISSIMI.

Qui sapientissimè pacem Reipublicæ constituit, & clemens, placabilis & misericors semper extitit.

PROSPERITATI VICTORIARVM

HENRICI MAGNI COGNOMENTO, IV. FRANCORVM IMPERATORIS POTENTISSIMI, INVICTISSIMI, CLEMENTISSIMI, VICTORIS SEMPER ET TRIVMPHANTIS.

Qui Galliarum Regnum ferro, flamma, sanguine, vastatione & funere proculcatum, deformatum, dirutum & consternatum adiit, & illud fortitudine, pugna, præliis, solertia, diligentia, viuacitate, festinatione, pietate, prouidentia, prudentia, moderatione, clementia, indulgentia, iustitia & vitute sua refecit, & restituit.

HENRICO IV. FRANCORVM REGI, PIO, FELICI, AVGVSTO.

Qui dimicando, præliando, discordias belli civilis sedando, motus efferatos cohibendo, armatorum copias

F conster

consternendo, exercitus profligando, acies expugnando, vrbes obsidendo, & perduellibus ignoscendo, Galliarum Regnū bellicis tumultibus collapsum erexit & instaurauit.

MAIESTATI, VIRTVTI, GLORIÆ, POTENTIÆ, FAMÆ ET IMMORTALITATI HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS FORTISSIMI, AC SVPER OMNES PRINCIPES AVGVSTI.

Quòd Regnum & subditos Marte, rabie, tyrannide, discordia & inopia liberauit, dulci libertate data.

Galli candoris integri, & fidei numquam pollutæ fideliter PP.

D. N. ÆTERNO PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Qui compresis seditionibus, debellatis nationibus, & compositis bellis, victor & ouans sæpius triumphauit.

D.

MAGNITVDINI PRINCIPIS INSUPERABILIS, ET FIDE INSIGNIS HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui defectionis perfidiam vsque ad finem contendentem igni & cædibus vltus est, & in deditionem venientibus paratam clementiam præbuit.

VIRTVTI ET FORTVNÆ SIMVL FOEDERATIS HENRICI MAGNI, GALLIARVM REGIS.

Qui Regnum bellis ciuilibus plenum, variis casibus exagita

gitatum, discordiis & seditionibus oppressum, & atrocibus præliis dirutum adiit, & virtute, armis, prudentia, clementia animos subditorum ad debita obsequia coëgit, & hostes extraneos profligauit, & fugauit.

Gallia capite oleis cincto D. & P.

INVICTÆ VIRTVTI HENRICI IV. FRANCIAE ET NAVARRÆ REGIS;

Ob nouies Regios exercitus exceptos & propulsos.

ARMORVM INVICTÆ FÆLICITATI HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Ob victorias in Arcuensi, Cotraca, & Iberiaca triplici pugna vniuersali acie vtrinque instructa partas;

Generosi duces & milites PP.

MEMORIÆ PERPETVÆ

INCOMPARABILIS CLEMENTIÆ HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS, FÆLICITER SEMPER AVGVSTI.

Qui ius suum armis persequens, nulla vi victoriam cohibente, Lutetiam excepit, hostes metu liberauit, & ciues publicæ quieti restituit.

Laureati milites & duces, qui pugnaverunt tanti Principis numine auspicante, DD. vt virtus eius augusta æternitati commendetur.

F 2 HENRI

HENRICO IV. GALLORVM ET NAVARRÆ REGI CLEMENTISSIMO.

Ob immensam mansuetudinem largitam, & beneficium collatum in hostes pauentes, excepta deditione Lutetia, & quòd data venia foris armis fulgentibus exierint.

PROVIDENTIÆ AVGVSTISSIMI PRINCIPIS HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui belli ciuilib facibus compressis, discordiis sopitis, Gallia pacata, securitate data, æternum beneficium salutis publicæ subditis dedit, Rothomagi Ordinibus Regni conuocatis.

DIVO TVTELARI HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGI, DEBELLATORI FORMIDATISSIMO, PVBLICÆ LIBERTATIS ASSERTORI, qui fufis fugatisque exteris nationibus, quæ Regnū turbare & inuadere conabantur, discordias & seditiones acerrimis præliationibus agitauit, & profligauit, rebelles domuit, subiectos clementer excepit, pacem dedit & stabiliiuit.

Viuat eius in æternum memoria.

HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI PIISSIMO,

Ob hostes debellatos, Regnum susceptum, iniurias condonatas, vrbes receptas, & Religionem seruata;

Ex corde & animo D.

VIR

VIRTVTI INCOMPARABILI

HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ
REGIS.

Quòd Regnum Gallicum à se vindicatum profligatis
hostibus, eius singulari providentia sublime, & erectum
stetit.

REGIÆ MAIESTATI

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGIS.

Qui hostium terror, fortunæ victor, & regni propugna-
tor fuit: & virtute, armis, manu, & indulgentia, ad fasti-
gium splendoris peruenit.

TRIVMPHATORI SEMPER OPTIMO, PIO, FÆLICI
INCLYTO, VICTORI GLORIOSISSIMO HENRI-
CO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLIARVM IM-
PERATORI.

Quòd hostibus deuictis, Regno suscepto, vrbibus re-
cuperatis, ciuibus seruatis, Templo Iani clauso, pietate in-
staurata, exteris formidolosus, & suis amabilis vixit.

REGIÆ FORTITVDINI HENRICI IV. GALLIARVM
ET NAVARRÆ REGIS, VICTORIS, TRIVMPHA-
TORIS, REGNI INSTAVRATORIS ET CONSERVA-
TORIS.

Ob celebres ab eo partas victorias, Cotraciensem, Ar-
cuensem, Yuricensem, Diuionensem & Ambianensem Galli
duces & milites laudem æternam DD.

F 3 PIE

PIEȚATI, RELIGIONI, VICTORIÆ, TRIUMPHIS, CLEMENTIÆ, MAGNITVDINI, CHARITATI, GRATIÆ, PACI, IMMORTALITATI HENRICI IV. COGNOMENTO MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS, PII, VICTORIS, INCLYTI, FELICIS, CLEMENTIS, PATRIS PATRIÆ, SALVTIS PVBLICÆ AVTHORIS, BONI PVBLICI ASSERTORIS, SVMMI, EGREGII, INVICTISSIMI, FLORENTISSIMI, OPTIMI MAXIMI.

Quòd Regnum Gallicum factionibus, molitionibus, infidiis, clade & impietate violatum, funditus euersum & prostratum suscepit, restituit & instaurauit.

Subditi omnes memoriæ Maiestatis eius addicti deuotique PP. V. ætern.

HENRICO BORBONIO ANTONII FILIO, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI, OPT. MAX. PRINCIPI.

Ob Regnum eius magnitudine & fortitudine liberatum, stabilitum, & assertum;

V. ÆT.

REGIÆ MAIESTATI HENRICI IV. COGNOMENTO MAGNI, GALLORVM ET NAVARRÆ REGIS, PII, FELICIS, INCLYTI.

Quòd Galliam, cuius tutela & securitas à Deo sibi commissa erat, instaurauit, & postea saluam & florentem seruauit.

PER EN

PERENNITATI GLORIÆ ET HONORIS HENRICI IV.
COGNOMENTO MAGNI, GALLIARVM ET NA-
VARRÆ REGIS, PRIMÆ FORTITVDINIS PRINCIPIS
FORTISSIMI, INVICTISSIMI.

Ob hostes deuictos, Rempubicam liberatam, Religio-
nem conseruatam, & pietatem instauratam.

VOT. PVB.

CLEMENTIÆ TVTELARI

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGIS.

Quòd eius inuicta virtus sacra amnistia iniurias sibi &
Regno illatas deleuit, & quòd impio belli ciuilis furore
extincto Templum Iani clausit.

VICTRICI MAIESTATI HENRICI IV. COGNO-
MENTO MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGIS SEMPER AVGVSTI.

Quòd eius auspiciis, fortitudine, armis, & virtute in-
comparabili Respublica salua sit, quies recuperata, salus
populi inita;

Omnes PP. V. P.

FORTITVDINI PRINCIPIS AVGVSTISSIMI HENRI-
CI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui discerptam & laniatam Galliam vindicauit, peri-
culis subduxit, & restaurauit.

ARMO

ARMORVM INVICTÆ FELICITATI HENRICI IV.
FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui Regnum Gallicum flammis & sanguine mixtum,
à tyrannide, ab hostili vastatione, generali exitio, & vniuer-
sali clade & euerfione, & Gallos ab omni afflictione li-
berauit.

FASTIGIO GLORIÆ SEMPITERNÆ HENRICI IV.
GALLIARVM REGIS.

Qui res desperatas, spe, armis, præliis frequentibus, cer-
tamine & victoria in optimum statum reduxit.

FELICISSIMÆ VICTORIÆ

HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ
REGIS.

Qui restituta Gallia, extinguendarum belli externi fa-
cium causa, hostes fastuosos pacem petere, captarum vr-
bium deditione coëgit.

IMMORTALI GLORIAE

HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ
REGIS.

Quòd præliationibus, conflictibus & obsidionibus pu-
blicam Regno pacem, & quietem subditis dedit.

VIVA

VIVACITATI INGENII, ET ANIMI SAGACITATI
HENRICI MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGIS FELICITER AVGVSTI.

Qui mentem in vultu intueri, & cogitationes anteu-
tere sciuit, vt audaciæ & temeritati frænum imponeret.

Gallia eius ope, & singulari prouidentia salute publica
decorata D.

HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGI,
TRIVMPHATORI OPTIMO.

Qui Martis aleam sine alea subiit, & semper victor &
triumphans, terror omnium, & fortunæ arbiter vixit.

PIO, FELICI, INCLYTO

HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGI.

Qui fortitudine in aduersis, fide erga foederatos, pru-
dentia & iustitia erga omnes claruit.

FAMÆ PERPETVÆ ET NVMQVAM PERITVRÆ HEN-
RICI MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Ob triginta quinque exercitus à se profligatos, centum
& quadraginta conflictus à se expeditos, & trecentas obfi-
diones factas, parta semper victoria;

Generosi duces, & Martis alumni PP.

G

S O R T I

T A B V L Æ
SORTI PROSPERÆ

HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ
REGIS.

Qui virtute, armis, manu, & clementia Regnum ab iniusta possessione vindicauit, restituit, salute populo data,

MAGNO IMPERATORI, ET FORTISSIMO ORBIS
CONSERVATORI, MAXIMO ET AVGVSTO PRINCIPI
HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGL.

Quòd eius ductu & auspiciis omnes Gentes quæ Gallico Regno subditæ sunt, sub imperium suum reductæ fuerunt;

Vniuersi Ordines DD.

PROVIDENTISSIMO, VIRTUTE FORTISSIMO, PIETATE CLEMENTISSIMO, MAXIMO PRINCIPI, INVICTO ET AVGVSTO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGL.

Ob causas & utilitates publicas rectè & fortiter ab eo gestas;

Æternæ memoriæ monumentum Regni incolæ P P.

PIETATI ET NVMINI

OPTIMI, FORTISSIMI, ET INDVLGENTISSIMI
PRINCIPIS HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Ob insignia eius gesta, & illustria facta Galli collocarunt Regi dignissimo.

FORTIS

FORTISSIMO PRINCIPI, HERCVLI CONSERVATORI, RESTITVTORI REGNI, INVICTISSIMO ET VICTORIOSISSIMO PRINCIPI HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGI.

Ob singularia eius erga Gallos beneficia, & moderationem pro documento posteris relictam.

Subditi numini maiestatiq̃ue eius semper dicatissimi poni curauerunt.

INVICTO, AVGVSTO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Quòd de auito Regno fuerit meritissimus, communi omnium voto.

HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLORVM ET NAVARRÆ REGI OPTIMO MAXIMO, PRINCIPI SEMPER AVGVSTO.

Quòd inimicos Galliam vastantes magna clade profligauit;

Galli intemeratæ fidelitatis PP.

AVGVSTO, INCOMPARABILI HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Quoniam Gallos bellis oppressos, suis facultatibus, fortunis, & omni præsidio spoliatos, consilio, armis, manu, & felicibus auspiciis liberauit, & laribus bonis, auitis & quaesitis restituit. **D.**

HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI, PRINCIPI IMMORTALI GLORIA DIGNISSIMO.

Quòd indignitate scelerum prouocatus Regni hostes in deditionem venire nolentes funesta clade & interitu memorabili consumptos perdidit.

DIVÆ MEMORIÆ ET IMMORTALIS GLORIÆ PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Cuius virtutes, & heroica facta viuunt, & laudis sempiternæ exemplar suppeditant.

HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI PERPETVA OMNIUM ADMIRATIONE CELEBRATO.

Qui felicibus auspiciis, & plusquam heroicis operibus Galliam bellorum ciuiliū clade collisam, & propria virtute exhaustam refecit & erexit.

INSOMNI SOLERTIÆ HENRICI IV. COGNOMENTO MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Quoniam fortitudine insuperabili & fausto armorum progressu collapsi Sceptri, & protriti diadematis caput crexit.

VICTORIIS ET MAIORIBVS AVSIS HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS AVGVSTISSIMI.

Quibus augustior fore, & longè potentior Gallica Monarchia indubiè sperabatur.

FRAN

FRANCORVM IMPERATORI HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO.

Quòd illo vindice Gallia hostili prædæ & vastationi subducta est.

PROVIDENTIÆ

HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS SEMPER AVGVSTI.

Qui sibi procreandæ Regiæ stirpis causa ad Liliorum æternitatem Augustæ principi Mariæ Medicæ nupsit.

Feliciter viuant propagines ex illo matrimonio ortæ.

MAGNIFICENTIÆ PRINCIPIS OBSERVANTISSIMI HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui ædificia mirabilia in diuersis Regni partibus construi iussit.

Extabunt ad æternam sui memoriam.

IMPERII CHRISTIANI ORNAMENTO HENRICO MAGNO, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI POTENTISSIMO.

Quòd ciuilibus bellis pacatis, pace Regno & exteris data & confirmata, iustitiam, artes, & commercia restituit & instaurauit.

G 3 VICTO

VICTORIIS TRIUMPHANTIBVS

POTENTISSIMI ET INVICTISSIMI HENRICI IV. COGNOMINE MAGNI, GALLIÆ SPLENDORIS, REGNI ORNAMENTI, PACIS PVBLICÆ CVSTODIS.

MAGNIFICENTIÆ

HENRICI IV. COGNOMENTO MAGNI, GALLIARVM IMPERATORIS AVGVSTI

Qui Lutetiæ nouum pontem super Sequanam ab HENRICO III. Francorum Rege cœptum, quasi à fundamentis construi iussit, & consummauit.

Pio, atque inclyto numini maiestatiq̃e eius Parisienses semper deuotissimi collocarunt.

INTEGRO ET RECTO PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Qui languentem & desertum populum, in latere & luto demersum liberauit, Reipublicæ statum in sua tutela atque fide collocauit, rerum gerendum præsidium accepit, & morum ac vitæ innocentia, animi magnitudine, atque constantia, virtutum omnium cultu, atque dignitate subditos omnes in honesta officiorum Religione retinuit.

VICTORIÆ PERPETVÆ INCOMPARABILIS PRINCIPIS HENRICI IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui pace Galliæ restituta super Alpes irruens cum exercitu, vt ius suum persequeretur, Sabaudiam, & Brexiam præliis

liis & obsidionibus cepit, & victor rediens triumphauit.
Galli Principi deuotissimi PP.

P I E T A T I

P II, FELICIS, ET INCLYTI PRINCIPIS HENRICI IV.
COGNOMENTO MAGNI, GALLIARVM ET NA-
VARRÆ REGIS MERITISSIMI.

Quoniam fide Catholica Regnum firmauit & stabili-
uit, Religiosos Ordines dilexit, & amplexus est, Patres So-
cietatis Iesu Flexiæ in domo sua Augusta fundauit & do-
tauit, & eos viros præstantissimos, tanquam cohortes &
fortia propugnacula aduersus hæreses in diuersis Regni
partibus disposuit & collocauit.

Omnes Galli fidei auxilii sectatores deuoti numini eius
DD.

S ANCTÆ RECORDATIONIS PRINGIPI HEN-
RICO IV. FRANCORVM REGIS INVICTISSIMO.

Qui exercitus inimicos deleuit, Regnum seditionibus
agitatum, pacatum reddidit, singulari virtute Gallos inco-
lumes fecit, & seruauit.

M AGNO ET IVSTO PRINCIPi HENRICO IV.
FRANCORVM REGI

Qui vim atque iniuriam Regno illatam bello propulsa-
uit, & Imperij maiestatem restituit & auxit.

A D M I

ADMIRABILI PRVDENTIÆ

HENRICI IV. GALLORVM REGIS AVGVSTI.
 Qui dignitati, ſaluti, atque laudi publicæ natus, Regnum deprauatis moribus cõſpurcatum, cõmunium temporum inclinatione deſœdatum, & belli ſæuitia deiectum, in optimum ſtatum reduxit, & Rempubicam ſaluam fecit.

MAIESTATI ET MAGNITVDINI

AVGVSTI PRINCIPIS HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Quoniam ægras & propè depoſitas Reipublicæ partes turbulentiffimis belli cladibus concuſſas, & ad interitum procumbentes excepit, & ſaluas atque integras reddidit.

OPTIMO PRINCIPI

HENRICO IV. FRANCORYM ET NAVARRORVM REGI.

In cuius tutela & fide poſita erat Reipublicæ ſalus, qui boni publici nauem ex mediis ſeditionum fluctibus exceptam, in portu ſaluam atque integram collocauit.

DEVICTORI OMNIVM GENTIVM, ET DEBELLATORI HOSTIVM ACERRIMO HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Quoniam fiduciam ſuarum rerum ſemper habuit, perterritos animo confirmauit, temporis opportunitate uſus eſt,

est, exercitus sæpius ex præliis ferè omnibus incolumibus, & ex numero aduersariorum pluribus interfectis reduxit, multos ad deditionem coëgit, omnia prudentissimo consilio fecit, nec vnquam sua pertinacia suorum fortunas perturbari voluit.

HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, rebus gestis Magnus cognominatus, acutus, vigilans, paratus, curam & cogitationem dignissimam suæ virtutis suscepit, animo magno & forti omnia egit, cum suis armorum copiis Reipublicæ, & communi saluti profuit, hostium & inimicorum exercitus pulsauit & superauit, omnia celeriter, foelicitérque confecit, & pro tantis laboribus fructus victoriarum percepit.

BONI PVBLICI ASSERTORI HENRICO MAGNO
FRANCORVM REGI.

Qui cùm visa est facultas bene rei gerendæ, nihil adeò arduum existimauit, quod virtute consequi non posset, summam Reipublicæ rationem habuit, & labore, celeritate, patientia, & prudentia plurima bella confecit, saluos & incolumes exercitus traduxit.

MEMORIÆ ÆVITERNÆ IN
ÆTERNVM COLENDÆ

SVMMI VIRTVTVM PRINCIPIS HENRICI IV. FRAN-
SCORVM REGIS AVGVSTI.

Quòd æstuante factionibus & tumultibus Gallia, ad-
mirabili

H

mirabili

mirabili celeritate bellum suscepit, & perfecit, victis hostibus, Gallis qui defecerant, exceptis, & in suam potestatem redactis.

HENRICVS MAGNVS GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, PIVS, FELIX, INCLYTVS, VICTOR MAXIMVS, ET TRIUMPHATOR SEMPER AVGVSTVS, A DEO DATVS POST DEVICTOS HOSTES, ET PACEM RESTITVTAM ÆDIFICIA SVMMI NOMINIS IN DIVERSIS PARTIBVS CONSTRVI, ET MEMORIÆ ÆTERNÆ DEDICARI IVSSIT.

CLEMENTISSIMO PRINCIPI

HENRICO IV. FRANCORVM REGI
Quod omnes laborantis Reipublicæ partes in sua curatione, tutela, atque fide posuit, omnes animi sensus, atque curam ad subditorum gloriam atque salutem, ad honestatem publicam, vtilitatēque communes conuertit, Religionem veram coluit, Ecclesiæ Christianæ dignitatem conseruauit.

HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX,
pace Regno restituta, diuinum iustitiæ caput, & præcipuum Reipublicæ bene ac sanctè gerendæ fundamentum amplexus est, Dei voluntatem, obseruantiam atque venerationem dilexit, exemplo, atque instituto subditos ad veram Religionem amplectendam excitauit, summa in Reipublicam deuotione iustitiam coluit, æqualitatem conseruauit,

uauit, iniustitiam maximum regendarum ciuitatum exitium abdicauit, populos in florentissima pace retinuit.

SANCTISSIMO PRINCIPI

HENRICO MAGNO HVIVS NOMINIS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Quoniam in Republica integrè & sanctè versatus est, nihil iracundè, nihil impotenter, aut cupidè egit, sed cuncta æqualitate iuris, atque temperantia definiuit, leges bonas obseruari iussit, ciuium fortunas consilio gubernauit, modestia temperauit, virtute conseruauit.

CLEMENTIÆ

AVGVSTI GALLIARVM IMPERATORIS
HENRICI IV.

Quòd moderatè se gessit & quos coërcere poterat, eos charitate & animi benignitate sibi vel conciliauit, vel in honesta officiorum religione retinuit, & concitados & libidinosos furores ad arma, atque rixam prolapsos sedauit.

INVICTISSIMO PRINCIPI

HENRICO IV. GALLORVM ET NAVARRORVM
REGI.

Cuius inter omnes nationes virtutis opinio fuit singularis: qui sæpius præliando penè circumuentos hostes tenuit, dissipatos desperatis suis rebus fugere coëgit, pulsos & superatos penè ad internecionem redegit, turpitudinem fugæ

H 2 delere

delere volentes profligauit, miseros ac supplices misericordia conseruauit.

IVSTISSIMO PRINCIPI

FRANCORVM IMPERATORI HENRICO IV. PERPETVA MEMORIA DIGNISSIMO.

Quoniam in ipsa maiore viuendi libidine atque licentia, & morum deprauatione, Reipublicæ clauum adeptus est, & totam vim ingenij, atque operam in amplectenda præstantissimarum rerum gloria, in retinenda dignitate publica, & in colenda iustitia posuit, & omnibus quos in tutelam ac fidem suam recepit, bene viuendi, & rectè agendi exemplo fuit.

MAGNANIMVS ET SANCTVS PRINCEPS FRANCORVM ET NAVARRÆ REX HENRICVS IV. omnes suas actiones ad veri Dei maiestatem, ad subditorum salutem, & ad Reipublicæ splendorem retulit, vbique constantiam & grauitatem adhibuit; quod regno vtile atque salutare fuit, & ipse fecit, & fieri iussit.

AMPLITVDINI MAIESTATIS

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS. Quòd nihil seuerè, intemperanter, auarè, ambitiosè & cupidè mandauit, constituit & egit: sed omnia iustè, splendide, grauiter, atque honestè & fecit, & fieri præcepit.

VICTOR

VICTOR ET TRIUMPHATOR SEMPER OPTIMVS
HENRICVS IV. COGNOMINE MAGNVS, GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, Republica ab audacibus sceleratísque ciuibus oppressa, bonis aut interfectis, aut exilio mulctatis, patria ciuitatèque carentibus, animi magnitudine elatus Regnum discerptum, dilaniatum, & funditus deletum in libertatem vendicauit, vrbes plurimas mirabili celeritate armis recepit, & de hostibus foelicitè triumphauit.

HENRICVS IV. GALLIARVM REX PERFECTISSIMVS Regnum bellorum ciuiliũ iniuria oppressum obtinuit, & restaurauit, iustissimarum legum auctor & obseruator cum foelicitate Imperij regnauit. Duces restaurandi Imperij fuere clementia, & animi magnitudo Deo auspice.

PRINCIPI NON COMPARABILI GENERIS REGII
PEMINENTISSIMI HENRICO IV. FRANCORVM
REGI.

Ad quem Tyrannide deuicta summa Imperij Gallici peruenit.

Quòd sub eius Imperio Gallia quæ conciderat, resurrexit, creuit, & excellentissimè floruit.

EXCELSISSIMVS PRINCEPS HENRICVS IV. FRAN-
CORVM REX in tantum laudandus, quantum intelli-
gi virtus potest; hostes extraneos ingentibus præliis fufos
H 3 fuga

fugatosque castris exuit, deletisque eorum copiis, omni spe destitutos è Gallia profugere coëgit, Gallis qui defecerant, clementia magis quàm vi, vt se suæ ditioni committerent, persuasit.

HENRICO IV. FRANCORVM ET NAVARRORVM
REGI ALTISSIMO, EMINENTIS ET ADMIRABI-
LIS FORTVNÆ PRINCIPI.

Qui priores Reges magnitudine & operibus excessit, omnium anteaكتورum comparationem amplitudine vicit, & hostium Regiam cogitationem firma disiecit constantia.

GLORIOSISSIMO ATQVE INCLYTO D. N. HENRI-
CO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLIARVM ET
NAVARRÆ REGI, VICTORI ET TRIUMPHATORI
SEMPER AVGVSTO, BONO REIPVBLICÆ NATO, LI-
BERTATIS RESTITVTORI ET CONSERVATORI, GAL-
LICI NOMINIS PROPAGATORI, DOMITORI GEN-
TIVM.

Quòd Regni hostes subegit, ex his triumphauit, inimicos fastuosos & feroces domuit, & compluribus victoriis subsequendo coërcuit.

PIO, FELICI, INVICTO HENRICO IV. GALLIARVM
ET NAVARRÆ REGI AVGVSTO.

Qui ætatis suæ cautissimus, prudentissimúsque, & rei militaris peritissimus Princeps habitus est.

RESTI

RESTITVTORI INVICTISSIMO ET VICTORIOSISSIMO HENRICO IV. COGNOMENTO MAGNO, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI, OPTIMO MAXIMO PRINCIPI.

Ob illustria eius merita, & amorem erga subditos.

ILLE, ILLE HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX Orbis Imperio & administratione dignus, cui tam grande cognomen fata decreuerunt, hostes qui Galliæ visceribus inhærebant, summouere potuit, eos oppidis & regionibus excussit, & ad extremos metus compulso profli-gauit, domuit & debellauit.

HOSTIBVS IN GALLIA SVMMA IMIS MISCENTIBVS, REPUBLICA IN PRÆRVPTVM ATQVE ANCEPS PERICVLVM ADDVCTA, OMNIBVS STATVM COMMISCENTIBVS, GALLORVM ET NAVARRORVM REX à multis deuictis Gentibus Magni nomine honoratus, pro bono publico à Deo datus, præclara victoria hostes superauit, & innumerabilia suæ virtutis monumenta fecit.

SEMPITERNITATI

VICTORIÆ INCOMPARABILIS HENCI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS, OMNIVM SÆCVLORVM EMINENTISSIMI.

Qui remoto inimicarum gentium metu, deuictisque Imperij æmulis, Regnum Gallicum multorum annorum spacio diuisum, in optimum statum reduxit.

VITÆ

VITÆ NUMQUAM MORITVRÆ

GEORGIORVM DIVINI SPIRITVS PRINCIPIS HEN-
RICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

Qui Magni cognomen virtute partum acquisivit.

PRÆFVLGENTI POTENTIÆ

HENRICI IV. FRANCORVM IMPERATORIS.

Ob deuictas gentes, & superbos superatos & de-
bellatos.

Et quòd pace restituta populos à vitiis ad veterem disci-
plinam, à somno ad vigilias, à voluptatibus ad arma, ab otio
ad negotia conuertit.

FORTVNÆ VIRTVTIQUE

EXPERTÆ

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRORVM
REGIS GENEROSISSIMI, INVICTISSIMI.

Qui vires hostium post multas acceptas clades deleuit,
& ingentibus victoriis, clarissimòque vrbium excidio no-
men suum perpetuæ commendauit memoriæ, & Gallias à
metu, à gentium inimicarum contumeliis vindicauit.

MAGNO, AVGVSTO, PRINCIPI OPTIMO, FORTIS-
SIMO, PROVIDENTISSIMO, RESTITVTORI OR-
BIS, INVICTISSIMO ET VICTORIOSISSIMO HERCV-
LI, CONSERVATORI, DEVICTORI OMNIYM GENTIYM,
PIISSIMO, FELICISSIMO, INDVLGENTISSIMO HEN-
RICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI.

Quòd eius ductu, auspiciis, armis, manu, providentia,
clemen

clementia & indulgentia hostes victi & subacti sunt, & Galli qui defecerant, sub Imperium Gallici Regni redacti.

PIETATI ET CLEMENTIÆ

DIVI AVGVSTI HENRICI IV. GALLORVM ET NAVARRORVM REGIS DE OMNI HOMINVM GENERE MERITISSIMI

Ob illustria eius merita, & singularia erga Gallias beneficia, & amorem iuxta subditos.

VICTORIIS

HENRICI MAGNI GALLIARVM IMPERATORIS, à quo vinci neminem puduit.

FORTISSIMVS PRINCEPS HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, restitutor & conseruator Regni, recuperator & custos libertatis, Gallici nominis auctor & propagator, domitor gentium, Rempubicam turbatam seditionibus ab iis qui primas partes occupauerant, vindicauit, hostes subegit, ex his triumphauit, feroces populos compluribus victoriis coërcuit, & Imperium pristinae dignitati restituit.

Fœlicissimo numini maiestatiq̃ue eius omnes Prouinciæ semper dicatissimæ PP.

I

PIVS

PIVS ATQVE INCLYTUS, FORTISSIMVS, INVICTISSIMVS ET VICTORIOSISSIMVS REX HENRICVS IV. GALLORVM ET NAVARRORVM REX, Gallis profligatis subuenit, sub Imperium Gallici Regni Prouincias dissipatas & occupatas reduxit, sui sæculi cautiſſimus, & rei militaris peritiſſimus, ſubditos qui defece- rant, domuit, hoſtes extraneos deleuit, victor templum Iani clauſit.

Æternum ſui nominis monumentum vniuerſi Ordines Regi digniſſimo conlocauerunt.

HENRICO MAXIMO GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI, REIPUBLICÆ MINISTRO INTEGERRIMO, PIENTISSIMO, SAPIENTISSIMO, TEMPERANTISSIMO, PATRI PATRIÆ, VIRTVTIS OBSERVATORI, PRINCIPI OPTIMO ET EMICANTI, DVCI INVICTISSIMO, REGNI INFIRMITATVM CVRATORI, DISSIDIORVM EXPVGNATORI, EXPOLIATORIQUE FORTISSIMO, VICTORI POTENTISSIMO, VINDICI EFFICIENTISSIMO, BENIGNISSIMO, PROSPECTORI, LIBERATORI, SALVTARI DITIſſIMO, LIBERALISSIMO, PACIS AVTHORI EFFICACISSIMO.

AD

Journal of the American Medical Association

TABVLÆ
FVNERALES
HENRICI IV.
COGNOMENTO MAGNI
GALLIARVM ET NAVARRÆ
REGIS.

AUTHORE
PETRO CORNVTO
IN SVPREMACVRIA
DELPHINATVS
REGIO
SENATORE.

A D
 ILLVSTRISSIMAM,
 POTENTISSIMAM
 ET CHRISTIANISSIMAM
 MARIAM MEDICEAM REGINAM,
 LVDOVICI XIII GALLIARVM
 ET NAVARRÆ REGIS
 MATREM.

TABVLAS Funerales non
 funerales HENRICI IV. Gal-
 liarum Imperatoris, coniugis
 tui charissimi tibi offero (Re-
 gina Potentissima.) Princeps
 ille Inuietissimus obiit & ereptus est, sed fa-
 ctorum suorum memorabilium recordatio
 eum potius viuum quàm mortuum osten-
 dit. Virtus immortalis est, & qui eam co-
 K 2 lunt

lunt & exercent, immortales efficiuntur. Ea penè ad superos prouectus omnes Principes superauit, humanarum rerum arbiter vixit, coronatus lauro, trophæisq̃ue redimitus, veluti temporum & sapientiæ victor mortalitatem deposuit, & ad cœlos, vnde ortus erat, remeavit. Famæ eius magnitudo ad posteritatem transmissa, innumeris præconiis à nepotibus laudabitur & extolletur, & post omnium seculorum interitum æternitate vigebit. Iam laudes ipsius ad successores defero, & tuæ gloriæ voueo. Tuum erit (Regina Illustrissima & Sapientissima) hoc opus benignè excipere, æqui bonique consulere, Regem filium tuum charissimum consilio iuuare, & Regiam propaginē à Rege defuncto tibi relictam ita educare, vt quemadmodum fama, decus, & splendor patris eam illustrent, videatur pater adhuc in ea viuere.

T A B V L Æ

TABVLÆ FVNERALES

HENRICI IV. COGNOMENTO

MAGNI, GALLIARVM ET
NAVARRÆ REGIS.

D. O. M.

IATOR, REX, PRINCEPS, MILES, PEREGRINE, ET TV QVICVMQVE ES QVI HVC ACCEDIS, LVMINA ADVORTE, LEGE, PERSPICE, VITÆ MEÆ SERIEM ET FORTVNAM DISCE.

CAROLI MAGNI IMPERATORIS NEPOS, DIVI LVDOVICI FILIVS AD PYRENÆOS MONTES NATVS, AB HENRICO AVO MATERNO ASTVRVM REGE IN PVERITIA EDVCATVS, SEPTIMVM ANNVM AGENS AVLÆ REGIÆ GALLICI REGNI ADMOTVS SVM, VT CVM AGNATIS REGIIS ADOLESCEREM, QVIBVS MEO ORDINE SVCCESSVRVS ERAM. ADOLESCENS FACTVS INFELICIVM PARTIVM DVX EFFECTVS, EAS PROPRIA VIRTUTE ET FORTITVDINE REFECI ET EREXI; EXERCITVS IN ME RVENTES EXPVGNAMI, HOSTES CONSTERNATOS VIDI, LAVRIS ET PALMIS REDIMITVS HENRICO III. GALLIARVM REGI OPEM

K 3 TVLL

TVLL POST EIVS MORTEM REGNV M SVSCEPI, DIV-
TVRNA PERTVRBATIONE ET PERICVLOSIS TVMVL-
TIBVS OPPRESSVM, INNVMERAS PRÆLIATIONES
GESSI, STRENVE PVGNAVI, REMPVBLICAM LIBERA-
VI, VICTORIAS ACQVISIVI, SÆPIVS TRIVMPHAVI,
QVIETEM FVNDAMI, PACEM STABILIVI, INIVRIAS
CONDONAMI, ECCLESIAM CONSERVAMI, MARIÆ
MEDICEÆ PRINCIPI AVGVSTÆ NVPSI, REGIAM
PROPAGINEM HABVI LILIORVM ÆTERNITATEM
PROMITTENTEM. TANDEM GLORIA, FAMA, ET HO-
NORE FORTVNATISSIMVS, PARTIS TRIVMPHIS, FE-
LICISSIMO ET FLORENTE REGNO, QVINQVAGESI-
MOSEPTIMO MEÆ ÆTATIS ANNO ANIMAM COELO
REDDIDI VIS SCIRE CAVSAM:

CERTE CVM AD SVMMVM LAVDIS FASTIGIVM
PERVENISSEM, SVpra FORTVNAM ERECTVS, OM-
NIVM TERROR, EXERCITVVM EXPVGNATOR, HO-
STIVM PROFLIGATOR, ECCE INCEDENS PER VRBEM
CVRRVS GESTAMINE, IMPROBI ET MALEDICTI SI-
CARIi IMPIA MANV INFVSTE CECIDI FERRO IN-
TEREMPTVS LVTETIÆ PARISIORVM PR. ID. MA.
M.DCX. GALLIA LVGENTE, OMNIBVS VIRIS INSIGNI-
BVS TOTIVS ORBIS LVGENTIBVS.

O QVAM VANA EST ISTIVS MVNDI GLORIA: VALE,
ET ORA.

D ISCE VIATOR QVANTVM IN REBVS HVMANIS
FORTVNÆ POSSIT INIVRIA: HENRICVS IV. CO-
GNOMINE MAGNVS GALLIARVM ET NAVARRÆ REX,
PRINCEPS INVICTISSIMVS HIC IACET. FELICI VI-
TA VSVS EST, REBVS GESTIS, ET HONORIBVS CLA-
RISSIMVS, EGREGIIS EXIMIISQVE FACTIS FLOREN-
TISSIMVS, VIRTVTEM ET HONESTATEM OTIO PRÆ-
TVLIT;

TVLIT; EXEMPLVM OMNIBVS VITÆ SVÆ DEDIT, ET
CVM AD ABSOLVTAM FELICITATEM PERVENISSET,
VITA EI CRVDELITER EREPTA EST. ET NVNC GAL-
LIA QVÆ GAUDIO EXVLTABAT, MOERORIS AC LV-
CTVS PLENA, AMISSVM QVERITVR PATREM.

O ACERBAM, ET NIMIS ASPERAM RERVV VICISSI-
TVDINEM!

HENRICI IV. GALLIARVM IMPE- RATORIS MONVMENTVM.

VIDIT TEMPORIS CALAMITATEM, REIPVBLICÆ
TEMPESTATEM, AMISSAM LIBERTATEM, GAL-
LIAM BELLO FLAGRANTEM, IVSTITIAM DEFORMA-
TAM, INNOCENTIVM FVGAM, OPTIMORVM EXILIVM,
POPVLV LVCTVM: ET LABORE, MANV, SANGVINE
REMPVBLICAM SALVAVIT, AVXIT, IVVIT, SERVA-
VIT, REGNOQVE SALVTEM, ET DIGNITATEM RE-
STITVIT.

QVAM REGES MISERI EXTANT, ET QVAM SOLI-
CITVDINI, TIMORI, ATQVE INSIDIIS PROPOSI-
TI SVNT! HENRICVS IV. GALLORVM ET NAVARRÆ
REX, PRINCEPS AVGVSTISSIMVS ET CLEMENTISSI-
MVS CRVDELISSIMA CÆDE OCCISVS EST. QVIS EST
QVIS SCALERIS ISTIVS RECORDATIONE NON, INTI-
MIS SENSIBVS EXHORRESCAT?

HENRICI IV. GALLIARVM ET NA- VARRÆ REGIS MONVMENTVM.

SISTE GRADVM VIATOR, VIDE, PERLEGE, CONSI-
DERA, ET HVIVS FATI SORTEM ASPICE.

QVEM FOEDERATIONES, ET COITIONES ILLICI-
TÆ, INIMICORVM INDOMITA FERITAS, ATROCES
INSI

INSIDIÆ, FOEDISSIMÆ MOLITIONES, MOTVS EF-
RATI, BELLII CIVILIS FACES, SEDITIONVM ÆSTVS,
FEROCIENTES PERDVLLLES, ADVERSI BELLII VI-
CES, MARTIS INFORTVNIA, NOVEM REGIÆ ACIES
POTENTISSIMÆ, TRIPLEX PVGNA, ACIE VTRIN-
QVE CONSTRVCTA, STVPENDI QVATVOR HISPANORVM ET ITALORVM EXERCITVS, TRIGINTA QVINQVE EXERCITVVM FORTVITI OCCVRSVS, QVADRAGINTA CONFLICTVS, ET TRECENTÆ OBSIDIONES EXPVGNARE ET VINCERE NON POTVERVNT, EVM SICARII EXECRANDI PARRICIDA MANVS ABSTVLIT.

HEV QVALES FLVCTVS RERVM HVMANARVM: QVÆ FORTVNÆ VICISSITVDO!

PIISSIMVS ET FORTISSIMVS HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX EXERCITIBVS HOSTIVM DIVINITVS RESTITIT, FORTISSIME DIMICAVIT, INIMICIS REGNVM ERIPVIT, ÆQVITATE ET RELIGIONE CLARVIT.

RECTE IMPERIVM ADMINISTRAVIT, ET QVALEM SE PROMISERAT REGEM PRÆSTITIT.

HIS REBVS CONFECTIS IMMATVRA MORTE PRÆREPTVS EST, LETHALI VVLNERE ACCEPTO.

ADMIRABILIS MAGNITVDINIS HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX ADVERSVS HOSTES PROCESSIT, EXERCITVS EORVM PROFLIGAVIT ET SUPERAVIT; PLVRES IN VINCULA COMPEGIT, ET AD DEBITA OBSEQVIA COEGIT.

PONTEM NOVVM SVPRASEQVANAM VRBI ADDIDIT, PLVRIMA GLORIÆ SVÆ MONVMENTA ÆDIFICAVIT.

ET

ET CVM FVTVRV M VIDEBATVR VT DOMINVS OMNIVM GENTIVM EXISTERET, GRAVI VVLNERE INTERFECTVS EST.

TVMVLVS HENRICI IV. COGNO-

MINE MAGNI, GALLIARVM ET
NAVARRÆ REGIS.

ACCEDERE HOSPES, ACCEDERE, AVRES PRÆBE, AVDI, GEMITVS SVNT, NON LOQVELÆ, PLANCTVS, NON VERBA, MOLESTIA ADEST, NON PRIVATA, SED PVBLICA; DOLOR OMNES TANGIT ET ANGIT, IMMORTALE MALVM MORTALIBVS NATVM. EVROPA LVCTV PLENA, IMO TOTA LVCTVS EST; MVNDVS IN ORBITATE VIVIT, IMO MORITVRVS, ANTE TEMPVS MORITVR, INFELICIA OMNIA ORTA SVNT.

VIN' DICAM QVID EST? LINGVA NON POTIS EST DICERE, SVSPIRIA COHIBENT LOQVENDI FACVLTATEM: COR ANXIVM LINGVAM LOQVI VETAT, LACRYMÆ IMPEDIVNT, DICAM, PAVLVLM EXPECTA, MORAS SVSTINE, MOERENTI FAVE, IAM DICERE INCIPIO, DEPEREO, SVSPIRO TANTVM, ET VOX HÆRET FAVCIBVS.

ABLATVS, EREPTVS, SVBLATVS EST MVNDI RECTOR, PRINCEPS, REX OMNIVM PRINCIPVM, ET REGVM REX, ORBIS DOMINATOR, ET HOSTIVM TERROR HENRICVS MAGNVS, GALLORVM ET NAVARRORVM IMPERATOR NEFANDA ET PRODIGIA MORTE OCCISVS, INFIDVS, PERFIDVS, MALEDICTVS, NEQVAM EIVS VITAM SICA PRÆDATVS EST.

AH: QVI VIVVNT ADHVC, HOC TANTO DOLORE CONFOSSI MIRARI NON DESINANT TANTVM SCVLVS, ET TV VIATOR MIRARE ET ORA.

L HOSPES

HOSPES, HOSPES, O HOSPES QUID CIRCUNSPI-
CIS? QVÆRIS FORTE ET REQVIRIS VBI SE-
PVLTVS EST MAGNVS ILLE HENRICVS IV. GAL-
LIARVM ET NAVARRÆ REX, CVIVS ÆTERNÆ GLO-
RIÆ FAMA VBIQVE TERRARVM SPARSA EST? HIC
NON EST EIVS TVMVLVS. VIS SCIRE VBI EST? VIS
VIDERE? PER TOTVM ORBEM AMBVLA, ET VIDEBIS.

ADVENA QVI HVC CELERITER TRANSIS, STA
ET LOCVM HVNC MIRARE, ET VENERARE. LO-
CVS ISTE SACER EST: IN EO EST MONVMENTVM
SACRATISSIMI, AVGVSTISSIMI, PIISSIMI, CLEMEN-
TISSIMI, FORTISSIMI ET INVICTISSIMI HENRICI
MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS.

QVI TOTVM MVNDVM CONTINEBAT, HIC CON-
TINETVR.

HOC MONVMENTVM PARVVM EST, SED MA-
GNAM REM ACCEPIT; TENVIS LOCVS, SED
OMNIBVS LOCIS LOCVPLETIOR. IN HOC THESA-
VRVS OMNIBVS THESAVRIS MAIOR, OMNIBVS DI-
VITIIS PRETIOSIOR, ET AVGVSTO ISTO LOCO
NIHIL VNQVAM FVIT AVGVSTIVS.

QVID HOC EST? SI QVÆRIS VIATOR; SCITO
MIRACVLVM, CONTENTVM CONTINENTI MA-
IVS EST, ALTITVDINE COELVM, PONDERE TER-
RAM, MAGNITVDINETOTVMORBEM SVPERAT. COR-
PVS REGIVM ET AVGVSTVM HENRICI MAGNI, GAL-
LIARVM ET NAVARRÆ REGIS, OMNIVM PRINCI-
PVM PRINCIPIS HOC IN SEPVLCHRO IACET.

HENRI

HENRICVS MAGNVS FRANCORVM ET NAVARRORVM REX, QVEM TIMEBANT OMNES, DIRA PRODITIONE OCCISVS, IN CHAOS RERV, IN ABDITIS ET RECESSIBVS NATVRÆ NON VAGATVR, ASTRA SVB SE HABET, SEDEM BEATAM DIV PROMISSAM OCCVPAT, NECTAR COELESTE EBIBIT, ET HVNC COELVM IN SINV FOVET.

AVGVSTI CORDIS HENRICI IV.

GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS
MONVMENTVM FLEXIÆ EXISTENS.

MIRARIS VIATOR? MIRANTVR ET ALII, ET QVIS EST SPECTATOR QVINON MIRETVR? HIC ADEST MIRACVLVM ADMIRATIONE DIGNVM. VIDESNE PYRAMIDEM? PARVA QVIDEM EST, LAPIS EST, SED MEMPHIS PYRAMIDES, ET MAVSOLI SEPVLCRVM EXCELLENTIA SVPERAT, DEPOSITVM CONTINET QVO MAIVS ESSE NON POTEST: IN APICE COR IACET. QVÆRIS QVALE COR? AVGVSTVM, REGIVM, IMMENSVM, IN QVO TOTVS ORBIS ADERAT, IN QVO OMNIA STABANT IMPERIA, COR CORDATISSIMVM ET GENEROSISSIMVM A VECORDE OCCISVM. VIS SCIRE CVIVS?

COR HENRICI MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS, HOSTIVM DEBELLATORIS, ET PROFLIGATORIS OMNIVM REGVM, IMPERATORIS INVICTIS SIML

AH! LACRYMIS VIATOR HVNC LOCVM IRRIGA, LVGE, ET EREPTVM NOBIS TALEM PRINCIPEM PLANGE ADSINT PERPETVO MOESTITIA, LVCTVS, ORBITAS, ET MORITVRI MORTALES DAMNVN SEMPER DOLEANT, QVOD DEDIT MORS INVIDA, NEFANDA, PRODITORIA, ACERBA.

L 2 MEMO

MEMORIÆ ÆTERNABILI

PRVDENTIÆ INCOMPARABILIS PRINCIPIS HENRICI MAGNI FRANCORVM REGIS OMNIBVS MODIS ABSOLVTI

QVI TEMERE FORTVNÆ NON CONFIDEBAT IN MAXIMAM MAGNITVDINEM EVECTVS, CUI PRIVVM ERAT SEIPSVM COHIBERE, PROSPERITATIS BLANDIMENTA LENITER SVSCIPERE, FASTV NON INTVMESCERE, NEQVE VLTRA HVMANÆ SORTIS MENSVRAM EFFERRI.

PROVINCIIS MVLTIO VARIOQVE MARTE SVBACTIS, BELLIS CIVILIBVS SOPITIS, EXTERNIS SEPVLTIS, SEDATO VBIQVE ARMORVM FVRORE, PACATO VICTORIIS TERRARVM ORBE, PACE REVOCATA, SACRIS HONORE REDDITO, SECVRITATE HOMINIBVS DATA, CVLTV AGRIS RESTITVTO, IMPERIO MAGISTRATVVM AD PRISTINVM MODVM REDACTO, LEGIBVS VTILITER EMENDATIS, ET SALVBRIER LATIS, HENRICVS MAGNVS GALLORVM ET NAVARRORVM REX TRIVMPHIS AMPLISSIMIS FVNCTVS, DVM RELIQVVM SVI ÆVI SPATIVM IN OPVS PACIS TVENDÆ ET CONSERVANDÆ IMPENDERE CONABATVR, FATIS OMNEM CVRAM VINCENTIBVS, VITA EI GLADIO ABLATA EST, ET IN SVA RESOLVTVS INITIA, ANIMVM COELESTEM COELO REDDIDIT.

VICTORIA CLEMENTISSIMVS HENRICVS MAGNVS GALLORVM IMPERATOR SPIRITVM REDDIDIT DEO.

VLTIMAM BELLIS CIVILIBVS MANVM IMPOSUIT, REGNVM PRISCA GRAVITATE ADIIT, ET INCOLVME SERVAVIT, IMMANE NOVI AC RESVRRECTVRI BELLII CIVILIS INITIVM RESTINXIT, ET MALE CONSVLTORVM POENAS EXSOLVIT.

FRACTIS

FRACTIS ET DEVICTIS HOSTIBVS, REGNO FLORENTE, AVTHORITATE, GRATIA, COPIIS, OPIBVS, ET AMPLISSIMIS FORTVNIS AFFLENTE HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REX, INGENIO, IVDICIO, CONSILIO, ET PRVDENTIA POTENS, NIHIL NISI SVBLIME AC BEATVM COGITANS ET OPTANS, E VIVIS EREPTVS EST; FLORENTISSMA EIVS GLORIA IN ÆTERNVM VIVENTE.

FVNDATORI QVIETIS HENRICO MAGNO, GAL-
LORVM REGI.

QVI DEFENSIS ARIS ET FOCIS, EXERCITIBVS HOSTIVM CONSTERNATIS, PRODITORIBVS REIPUBLICÆ CERVICIBVS DEPVLSIS, PARTA CIVIVM SALVTE, REGNVM A BELLORVM IMPETV SECVRVN, A CASTRORVM PVLVERE REMOTVM, ET NVLLA INCVRSIONE VEXATVM, TVTVN ET PACATVM RELI-
QVIT.

HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI
BELLII ET PACIS LAVDIBVS ILLVSTRISSIMO.

QVI REGNVN GALLICVN SEDITIONIBVS PERPVRGAVIT, HOSTES DEBELLAVIT, PACEM AVITAM RESTITVIT.

GALLI TANTÆ MVNIFICENTIÆ MEMORATISSIMI HVIVS PRINCIPIS IMMATVRAM MORTEM EX INTERIORI CORDIS SVSPIRANTES ET LACRYMANTES POSVERVNT.

PIISSIMVS, FELICISSIMVSQVE PRINCEPS HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRORVM REX DISCORDIAS BELLII CIVILIS SEDAVIT, PACEM COMPOSVIT ET FOVIT, TANDEM AB HAC VITA MOMENTANEA IN MELIOREM PATRIAM IPSO VOCANTE DEO COMMIGRAVIT; NVNC PAR EST EVM PRO MERITIS INTER DEOS TVTELARES REFERRE, ILLI SACRAS ÆDES STRVERE, PIA VOTA REDDERE, ET HVNC VENERATIONE MEMORIAQVE PERPETVA COLERE, VENERARI, OBSERVARE.

MEMORIÆ ÆTERNÆ MAXIMI ET INVICTISSIMI,
 GLORIOSISSIMIQUE ET TRIUMPHANTIS HEN-
 RICHI IV. COGNOMENTO MAGNI, GALLIARVM ET
 NAVARRÆ REGIS.

QVOD AVSPICANTE COELI NYMINE, ANIMI MA-
 GNITVDINE ET FORTITVDINE, CVM SVIS ARMA-
 TORVM COPIIS TAM DE EXTERIS NATIONIBVS,
 QVAM DE OMNIBVS EARVM FACTIONIBVS RE-
 GNVM ET REMPVBLICAM VLTVS EST.

GALLI HVIVS BENEFICII MEMORES HOC MEMO-
 RABILE MONVMENTVM D.D. MORTEM ET OBITVM
 TANTI PRINCIPIS ÆGRE FERENTES.

DESINE MIRARI VIATOR, QVOD PRINCEPS
 GLORIA FLORENTISSIMVS IN EAM FORTV-
 NAM DELAPSVS SIT, VT CITO VITAM AMISERIT;
 STAT SVA CVIQUE DIES; PRÆFINITVS A DEO VI-
 TÆ TERMINVS. IN COELVM EX ISTIS LOCIS MOR-
 TE MIGRAVIT, ET EIVS ANIMVS AD FVTVRAM
 VITAM, TANQVAM AD PATRIAM EVOLAVIT.

PIETATI ET VOTO SINGVLARI HENRICI IV. CO-
 GNOMENTO MAGNI, GALLIARVM ET NAVARRÆ
 REGIS CHRISTIANISSIMI.

QVI DEO DVCE IN THRONO PATRVN SEDENS,
 VERITATE AGNITA ET COGNITA ECCLESIAE NYM-
 QVAM ERRANTI SE SVBMISIT, ET FIDEM CATHO-
 LICAM PVBLICE PROFESSVS EST.

CHRISTIANI DE SALVTE TAM AVGVSTI PRIN-
 CIPIS CERTISSIMI D.D.

IMMORTALI MEMORIÆ HENRICI IV. GALLIARVM
 ET NAVARRÆ IMPERATORIS.

OB VICTORIAS SÆPE ET FELICITER PARTAS
ANIMI MAGNITVDINE, FORTITVDINE, PROVIDEN-
TIA, CELERITATE, ET ARMORVM VI.

SVBDITI LVGENTES PP.

PIO, FELICI, ET SEMPER AVGVSTO PRINCIPI
HENRICO IV. FRANCORVM REGI OPTIMO.

QVI AD MONTES PYRENÆOS NATVS, IN LOCIS
SAXOSIS EDVCATVS, INFANTIAM LABORIBVS SE
EXERCENDO, ADOLESCENTIAM, PVGNANDO ET
VINCENDO, VIRILEM ÆTATEM HOSTES EXPV-
GNANDO, ET TRIVMPHANDO TRANSEGIT.

FELICI ◉LEMENTIÆ HENRICI IV. FRANCORVM
ET NAVARRÆ REGIS INDVLGENTISSIMI.

QVI BELLORVM CIVILIVM TEMPESTATIBVS SE-
Datis, LEGE AMNISTIÆ OMNIUM FACTIONVM ET
SCELERVM MEMORIAM EXTINXIT ET ABOLEVIT,
SECVRA ET INNOXIA FIDE DATA.

VNIVERSA GALLIA PONI CVRAVIT.

D. O. M.

ET RECORDATIONI SEMPITERNÆ HENRICI IV.
FRANCORVM REGIS PISSIMI.

REGNVN AFFECTANTES TERRVIT, FREGIT ET
SVPERAVIT, SEDITIONES COMPRESSIT, ARCES
QVÆ DEFECERANT SOLO ÆQVAVIT, SVBDITOS
FIDELES LIBERAVIT, ET SERVAVIT, TRIVMPHANS
VRBEM INTROIVIT, IMPETV SÆPIVS IN HOSTES
FACTO VICTORIAM SVIS RELIQVIT, OMNIA PER-
PACAVIT, DIE INTER NEFASTOS RELATO, GLA-
DIO PERCVSSVS OBIIT.

HENRI

HENRICVS IV. COGNOMENTO MAXIMVS, GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, GALLICVS, NAVARRICVS, ALLOBROGICVS, BYRGVNDICVS, AQVITANICVS, PROVINCIALIS, BRITANNICVS VICTOR ET TRIUMPHATOR OPTIMVS.

OB VICTORIAS GLORIOSISSIME PARTAS OMNIBVS INSIGNIBVS CORONIS MERITO REDIMITVS EST, LAVREA GALLICA POPVLEA, QVERNEA, OLEAGINEA, PALMEA, MYRTEA, ET COELESTI QVÆ DERAT CORONA, POST OBITVM SVPERIS OMNIBVS APPLAVDENTIBVS DECORATVS EST.

HIC IACET HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, MAGNITVDINIS, VIRTVTIS, ET PIETATIS EXEMPLVM. ADVERSVS HOSTES PROVOCATORES PROCESSIT, GALLOS QVI DEFECERANT IN DEFECTIONE PERSEVERANTES MORTE AVT EXILIO PVNIVIT, POENITENTIA DVCTOS IN DEITIONEM RECEPIT, EXTEROS GALLIA EXPVLIT, OMNIBVS TERRITIS, ET HOSTIBVS DEVICTIS TRIUMPHAVIT, REGNVN SVBDITIS ET SVBDITOS REGNO REDDIDIT.

LEGE VIATOR GESTA HENRICI IV. FRANCO-
LRVM REGIS MERITISSIML

AD REGNVN AB HOSTIBVS OBSESSVM FESTINAVIT, VRBES EXPVGNNAVIT, OPPIDA PLVRA CEPIT, PROVINCIAS OCCVPATAS SVBEGIT, PRÆSIDIVN HOSTIVN DEPVLT, EXTERIS FVSIS TRIUMPHAVIT, PACEM PETENTIBVS DEDIT, FINEM BELLO IMPOSVIT.

GLADIO CONFOSSVS PROSTRATVS EST, CORPVS AD TEMPLVM DIVI DIONYSII DELATVM, MAGNIFICE SEPVLTVN.

DIVÆ

DIVÆ MEMORIÆ

TRIUMPHANTISSIMI PRINCIPIS HENRICI IV.
COGNOMINE MAGNI, FRANCORVM ET NAVARRÆ REGIS.

HOSTES REGNI FREQUENTIBVS PRÆLIIS VICIT,
BELLO FVDIT, SIGNIS SPOLIAVIT, CASTRIS EXVIT,
PLVRES ACCEPIT, ET PECVNIA MVLTATOS RESTITVIT,
HOSTIVM PRÆSIDIA DELEVIT, GLORIOSE TRIUMPHAVIT, EIVS VICTORIAS MAGNIFICAS
INSIGNI LAVDE GALLIA CELEBRAVIT.

HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REX,
MAGNVS A MAGNIS REBVS GESTIS COGNOMINATVS,
OMNIA PROPRIO ET SVBITO CONSILIO EGIT,
VIGILIIS ET LABORE NVMQVAM DEFESSVS
EXERCITVS GALLIAS OPPRIMENTES PROFLIGAVIT
ET FVDIT, GALLOS SEDITIONIBVS LOCO
PVLLOS HONORIBVS ET DIGNITATIBVS RESTITVIT.

DE HOSTIBVS VICTIS ET FVSIS TRIUMPHAVIT,
VICTOR ET TRIUMPHANS A DETESTANDÆ MEMORIÆ
GALLO PERCVSSORE CORRUIT.

PRECES AD DEVM PRO ILLO PER TOTAS ORBIS
CHRISTIANI PARTES EFFVSÆ SVNT.

D. O. M.

ET MEMORIÆ SEMPITERNÆ INTEGERRIMÆ MENTIS
PRINCIPIS HENRICI IV. FRANCORVM REGIS.

QVI ADVERSARIORVM EXERCITIBVS VICTIS,
HOSTIBVS GALLIA EXPVLSIS, SEDITIONIBVS PACATIS,
NEQVID DETRIMENTI REGNVM CAPERET BONAM OPERAM
NAVAVIT, DEDITIONE RECEPTIS FIDEM SERVAVIT,
OMNES DIFFICVLTATES MAGNA FELICITATE SVPERAVIT, ET IVSTISSIME REGNAVIT.

M HENRI

HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX, HOSTIBVS MAGNA VI ANIMI ET CORPORIS SVPERATIS, FERRO ET FAME AFFLICTIS, REGIONIBVS MAGNO SVI TERRORRE PENETRATIS, MIRA FELICITATE SVBACTIS, PLVRIBVS IN DEDITIO- NEM RECEPTIS, TRIUMPHIS EXACTIS, SEDITIO- NVM TEMPESTATIBVS SEDATIS, PACE RESTITVTA, A GALLO DETESTANDÆ MEMORIÆ OCCISVS EST.

HENRICVS IV. FRANCORVM REX INVICTISSI- MVS, COGNOMINE MAGNVS, PER MEDIAS A- CIES INCOLVMIS EVASIT, ET PER MEDIAM PA- CIS TRANQVILLITATEM INTERFECTVS EST.

HVIVS LATVS A GALLO NEFANDO ET MALEDI- CTO CVLTRO CONFOSSVM EST.

MAGNO ET INVICTO PRINCIPI HENRICO IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGI GALLI DV- CES ET MILITES DEVOTI NVMINI MAIESTATIQUE EIVS PP.

VIXIT ANNOS QVINOS DENOS ET SEPTEM.

DEO OPTIMO MAXIMO,
CVSTODI, SALVATORI

PRO SALVTE HENRICI IV. GALLIARVM ET NA- VARRÆ REGIS PIENTISSIMI,
VNIVERSI TOTIVS REGNI ORDINES DD.

HENRICVS IV. COGNOMENTO MAGNVS, GAL- LIARVM ET NAVARRÆ REX OPTIM. MAXIM. ET SEMPER AVGVSTVS, ORBE, MARI, ET TERRA PACATO, TEMPLO IANI CLAVSO, OPTIMIS ET SANCTISSIMIS SANCTIONIBVS REMPVBLICAM
REFOR

REFORMAVIT, ET INSTITVTIS MAIORIBVS REFORMARE CVPIEBAT, SI DIV VIVERE LICVISSET.

PARRICIDA IMPIVS EI FERRO VITAM ABSTVLIT, ET MOERORE OMNES REGNI INCOLAS AFFECIT LVTETIÆ PARISIORVM PR. ID. MA. ANNO M. DCX.

AVGVSTO, PIO ET FELICI VOTO HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS PISSIMI QVI PACATO REGNO ET DISCORDIIS CVM EXTERIS NATIONIBVS EXPEDITIS ET SOPITIS, EDITVM COERCENDARVM LITIVM PROMISERAT.

MIRARIS VIATOR QVOD HENRICVM IV. GALLIARVM REGEM INVICTISSIMVM EVROPA AMISERIT:

DESINE MIRARI; LICET COELITVS BENEFICIO SINGVLARI AD REGENDVM HOMINVM GENVS MISSVS ESSET, COMMVNI TAMEN HVMANITATIS SORTI ET CONDITIONI OBNOXIUS ERAT.

MORTIS LEX OMNIBVS ÆQVA.

MONVMENTVM HENRICI IV. MAGNI, FRANCIÆ ET NAVARRÆ REGIS.

QVI MVLTIS ET INFINITIS REBVS BELLO AC PACE PRÆCLARE GESTIS CLARVIT, ET OMNIVM PRINCIPVM CLARISSIMVS, DEPOSITIS CORPORIS EXVVIIS AD COELOS REGNATVRVS CONVOLAVIT.

ÆTERNVS PRINCEPS D. N. HENRICVS IV. COGNOMENTO MAGNVS, GALLIARVM ET NAVARRÆ REX VBIQVE VENERANDVS, SEMPER AVGVSTVS, BONO REIPUBLICÆ NATVS, PATER PATRIÆ BELLVM CVM INIMICIS REGNI GESSIT, PLVRES

M 2 EXER

EXERCITVS DELEVIT, REMPVBLICAM TVRBATAM
 SEDITIONIBVS AB HIS QVI MVLTA GALLIARVM
 PARTES OCCVPAVERANT, VINDICAVIT, HISPANOS
 ET ALIOS EXTEROS PROFLIGAVIT ET FVGAVIT;
 EX HIS TRIUMPHAVIT, ET SÆPIVS ACTIS
 TRIUMPHIS, PACE STABILITA OBIIT MAXIMO
 OMNIVM CHRISTIANORVM MALO.

CINERIBVS

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS,
 PARENTIS OPTIMI ET CONSERVATORIS.

QVONIAM CONIVRATIONIBVS OPPRESSIS, ET
 DEBELLATIS HOSTIBVS REMPVBLICAM SALVAVIT,
 D.

MAGNO ET INSUPERABILI PRINGIPI, REIPVBLICÆ
 CONSERVATORI HENRICO IV. FRANCO-
 RVN REGI.

QVONIAM IN PACE ET OTIO OMNES ORDINES
 IN HONESTA OFFICIORVM FIDE AC RELIGIONE,
 ET CVNCTOS POPVLOS IN AMICA CONCILIATIONE
 RETINVIT.

OPTIMVS MAXIMVS PRINCEPS HENRICVS IV.
 GALLIARVM IMPERATOR, PACI PVBLICÆ STVDIT,
 PROVINCIAS OMNES TRANQVILLAS ATQVE
 PACATAS CONSERVAVIT, SEDITIONOSOS, QVI DE-
 POSITA PACE SEDITIONEM TEMERE MOVEBANT,
 SEVERISSIME PVNIVIT.

MEMORIÆ SEMPITERNÆ

FIDEI, TVTELÆ, ATQVE CVSTODIÆ PERFECTIS-
 SIMI PRINCIPIS HENRICI IV. GALLIARVM IM-
 PERATORIS.

QVI

QVI STEMMA^{TIS} PRÆCELLENTIA, FELICITATE, OPIBUS, MILITVM VIRTUTE, ATQVE COPIIS, RE-
RVM GESTARVM LÂVDE, GLORIA, ET TRIUMPHIS
OMNES PRINCIPES SVPERAVIT, OMNIA QVÆ AD
REIPVBLICÆ SALVTEM ET INCOLVMITATEM SPE-
CTANT, AMPLEXVS EST; CVNCTA PRO DIGNITA-
TE REIPVBLICÆ, ANIMI PRVDENTIA, CONSILII
MAGNITVDINE, MORVM FACILITATE, NATVRÆ BO-
NITATE, AC CIVIVM AMORE EXPLICAVIT, ET IM-
PERII TRANQVILLITATEM, ATQVE DIVTVRNITA-
TEM NON IN ARMIS, ATQVE PRÆSIDIIS, SED IN
SVBDITORVM BENEVOLENTIA COLLOCAVIT.

ANIMÆ SANCTÆ

COLENDÆ

HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS
PIISSIMI HVIC CVM MAIORES VITÆ INSIDIÆ
IN MAGNA AC DEPRAVATISSIMA MORVM LICEN-
TIA PARABANTVR, OMNIA CLEMENTIA ET AFFE-
CTVVM MODERATIONE LENIBAT, ET SVBDITOS
AMORE MAGIS VIRTVTIS QVAM ODIO, AC METV
POENÆ RETINEBAT, PRONIOR AD PIETATEM, MI-
SERICORDIAM, ET ADMISSI SCELERIS ABOLITIO-
NEM QVAM AD SEVERITATEM.

HENRICVS MAGNVS GALLIARVM ET NAVARRÆ
REX ET IMPERATOR HIC LATET, CVIVS
ÆTERNA MEMORIA LATE PER ORBEM TERRARVM
PATET.

ILLE AB ANTHONIO NAVARRORVM REGE GE-
NITVS, INFINITIS LABORIBVS ET PERICVLIS
M ; IACTA

IACTATVS, IN MAXIMA RERVM DIVERSITATE MVLTVM OPERVM PACE BELLOQVE GESSIT, TEMPORE VIRIS ARMISQVE EXERCITATISSIMO SVVM IMPERIVM VIRTUTE CVM FORTVNA CONTENDENTE CONSTITVIT, GALLIAS SVBEGIT, IPSAS ET TOTVM ORBEM PACAVIT, REGNVM GALLICVM SENECTUTE QVASI DECOCTVM REDDITA IVVENTUTE, AD ROBUSTAM MATVRITATEM PRÆTER SPEM OMNIVM, ADMIRABILI MAGNITVDINE RESTITVIT ET REDEGIT.

SVMMI PRINCIPIS HENRICI IV.

GALLORVM ET NAVARRORVM
REGIS MONVMENTVM.

DIVI LVDOVICI FRANCORVM REGIS REGIA STIRPE ORTVS, IN INFANTIA AB AVO ASTVRVM REGE EDVCATVS, IN IVVENTA CVM LABORIBVS LVCTATVS EST COMITE FORTVNA, BELLIPACIS, ET RELIGIONIS VIRTUTE FLORVIT, SAPIENTISSIMVS OPTIMVM STATVM REIPVBLICÆ IMPOSVIT, OMNIBVS RECTE ORDINATIS AB IMPIOSICARIO EREPTVS, MAGNI NOMINE CONSECRA TVS EST.

HENRICI IV. GALLORVM REGIS INVICTI ET SEMPER VICTORIS CORPVS HIC IACET, CVIVS ANIMA AD SIMILITVDINEM COELESTIVM SYDERVM COLEND A EST.

QVOD ÆQVITATIS ET PRVDENTIÆ EXCELLENTIA CLARVIT, FEROCEM POPVLVM AD DEBITA OBSEQVIA REDEGIT, FREQVENTIBVS PRÆLIIS HOSTES EXTRANEOS DEMIGRARE COEGIT, REBELLES ET PERDVELLES DOMVIT.

IMPE

IMPERIVM GALLICVM VIET INIVRIA OCCVPA-
TVM RECUPERAVIT, RELIGIONE ATQVE IVSTITIA
GVBERNAVIT, LEGIBVS INSTITVTIS, ARMIS, CONSI-
LIO CONFIRMAVIT, ET HVIVS DIGNITATEM TRIVM-
PHALIBVS ORNAMENTIS ILLVSTRIOREM FECIT.

MONVMENTVM

AVGVSTISSIMI PRINCIPIS HENRICI IV. FRAN-
CORVM ET NAVARRÆ REGIS.

ANCEPS ET PVLCHRA CONTENTIO IN EO VIR-
TVTIS ET FORTVNÆ FVIT, EXITVQVE IPSO MI-
RABILIS.

INCLYTÆ RELIGIONIS CVLTVM STATVIT, DEV-
M IMMORTALEM COLVIT, POPVLOS GALLIÆ FE-
ROCIENTES, ET HOSTES EXTRANEOS FREQUEN-
TIBVS ARMIS SVBEGIT, MILITAREM DISCIPLINAM
VERAMQVE BELLANDI ARTEM CONDIDIT, OMNIA
DECORA ET INSIGNIA, QVIBVS REGIA DIGNITAS
EMINET, STATVIT, IMPERII MAIESTATEM AM-
PLIAVIT ET AVXIT.

MIRARE VIATOR, MIRARE, NEC DESINE MI-
RARI.

MAGNVS ILLE HENRICVS IV. GALLIARVM ET
NAVARRÆ REX, POSQVAM ORNAMENTA TRIVM-
PHALIA OB CELEBERRIMAM MILITIAM MERVIT,
REGNVM IN SVMMA PACE, QVIETE, ET PIETATE RE-
CTISSIMA CONTINUIT, CVRAM AC FIDEM PRÆ-
STITIT, IVSTITIAM ET ÆQVITATEM SVBDITIS
REDDIDIT, MAGISTRATIBVS AVTHORITATEM,
SENATVI MAIESTATEM, IVDICIIS GRAVITATEM,
CIVITATIBVS INDVSTRIAM COMPRESSA SEDI-
TIONE RESTITVIT, ET POST TANTA SVÆ VIRTV-
TIS EXPERIMENTA OBSESSVS GLADIO PERIIT.

ÆVITER

T A B V L Æ
ÆVITERINITATI

TRIVMPHANTISSIMI PRINCIPIS HENRICI IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REGIS; CVI EX VIRTUTE ET OPERIBVS MAGNI NOMEN INDIVM EST.

CVIVS DOMINATIO A DEO APPROBATA, FELICITATE IMPERII APPARVIT.

QVI PLVRIBVS, IMO INNVMERIS EXACTIS TRIVMPHIS, INFELICI MORTE INTEREMPTVS ET OCCISVS EST PR. ID. MA. MD. CX.

VIXIT ANNOS LVIL REGNAVIT ANNOS XXI.

ILLE, ILLE REX POTENTISSIMVS HENRICVS MAGNVS, GALLORVM ET NAVARRÆ REX.

CVIVS OPERA REGNVM GALLICVM SVPER TOTVM TERRARVM ORBEM CAPVT EXTVLIT, POST MVLTOS EXCISOS TERRORES, ET PLVRIMOS EXACTOS TRIVMPHOS VITAM QVAM GLORIOSISSIMA DEGERE CONSVEVERAT, IMMATVRA MORTE FINIVIT.

LEGE VIATOR.

SVB HOC MONVMENTO IACET INGENS ILLE PRINCEPS, IMPERATOR HENRICVS IV. FRANCORVM ET NAVARRÆ REX, QVI PENETRATIS ET SVBACTIS OMNIBVS GALLIARVM GENTIBVS, ET INIMICIS PRÆCIPITI LOCO PVLSIS, MAGNI COGNOMEN MERVIT. ILLE CVM IN SVMMA QUIETE ANIMI VIVERET, FATALEM SEV CONFLATAM INSIDIIS MORTEM OBIIT. VITAM DIGNISSIMAM EGIT, QVÆ FVLGORE VITAS OMNIVM PRINCIPVM SVPERAVIT.

ANNO LVIL SVÆ ÆTATIS DECESSIT.

HIC

HIC IACET

HENRICVS IV. GALLIARVM ET NAVARRÆ REX,
NON SECVLI SVI, SED OMNIS ÆVI OPTIMVS,
BELLO ACERRIMVS, VIRTUTE EXIMIVS, FORTVNA
ET ANIMO MAXIMVS, CONSILIIIS DVX, EXPERIEN-
TIA MILES, VIGORE INGENII CELEBERRIMVS, QVI
FORTVNATISSIMVS PROELIIS EMINENTISSIMOS
DVCEs HOSTIVM FVDIT, FLVENTEM PROCVM-
BENTEMQVE REMPVBLICAM EXCEPIT, REGNO
PRISCVM DECVS RESTITVIT, ET CVLTELLO PER-
CVSSVS DECESSIT.

MIRARIS FORSAN VIATOR CVR HENRICVS IV.
FRANCORVM REX AVGVSTISSIMVS SPIRITVM
REDDIDIT?

DESINE MIRARI, VRBES, GENTES, IMPERIA, IMO
REGES, NVNC FLORENT, NVNC SENESCVNT, NVNC
INTEREVNT.

EXCELSISSIME FLORVIT, ET FATIS VOLENTI-
BVS DIEM SVVM VLTIMVM OBIIT.

HIC EST HENRICVS MAGNVS GALLORVM ET
NAVARRORVM REX.

QVI REGNVM GALLICVM BELLIS CIVILIBVS A-
MISSVM RECVPERAVIT, ET PRÆTER PRINCIPALE
IN REGNO FASTIGIVM, SÆPIVS CORONIS TRIVM-
PHALIBVS DECORATVS EST.

N QVI

QVI HAC TRANSIS VIATOR, ANIMÆ REGIÆ
MONITA LEGE, CARPE, SERVA ET RECOR-
DARE.

OMNIS CARO FOENVM, ET OMNIS GLORIA
EIVS VT FLOS FOENI; HOMO SICVT HERBA TRANS-
IT, ET SIMILIS EST PVLVERI QVEM PROHICIT
VENTVS, VITA SICVT VESTIGIVM NAVIS. VIGILA,
ET CVSTODIAM CORDIS ADHIBE, ADVERSVS NE-
QVITIAS SPIRITALES CERTA, FAC ARBOREM BO-
NAM, ET EIVS FRVCTVM BONVM: PALEAS DEVS
COMBVRET IGNI INEXTINGVIBILL DEVM ORA,
VT PERFICIAT GRESSVS TVOS IN SEMITIS SVIS,
NE TABESCERE FACIAT SICVT ARANEAM ANI-
MAM TVAM, ET NE FIAT FVGA TVA HYEME VEL
SABBATO CVM IBIS IN DOMVM ÆTERNITATIS
TVÆ.

F I N I S.

